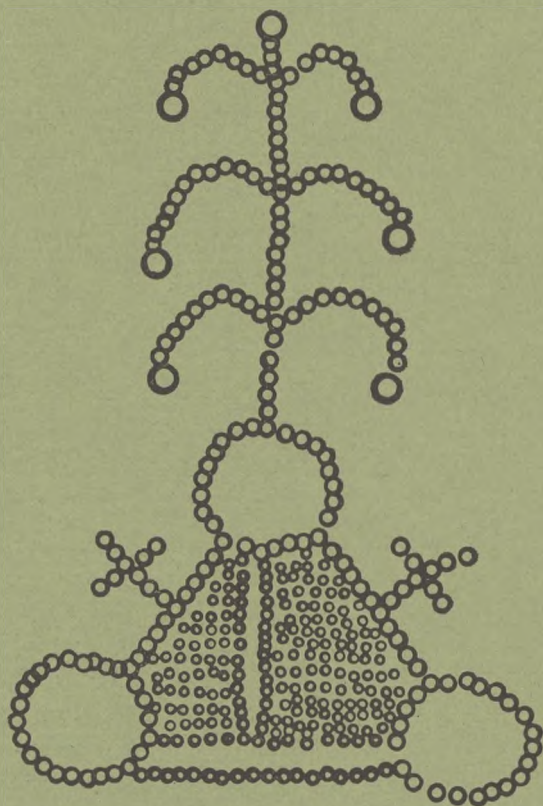

VORE KIRKEGÅRDE

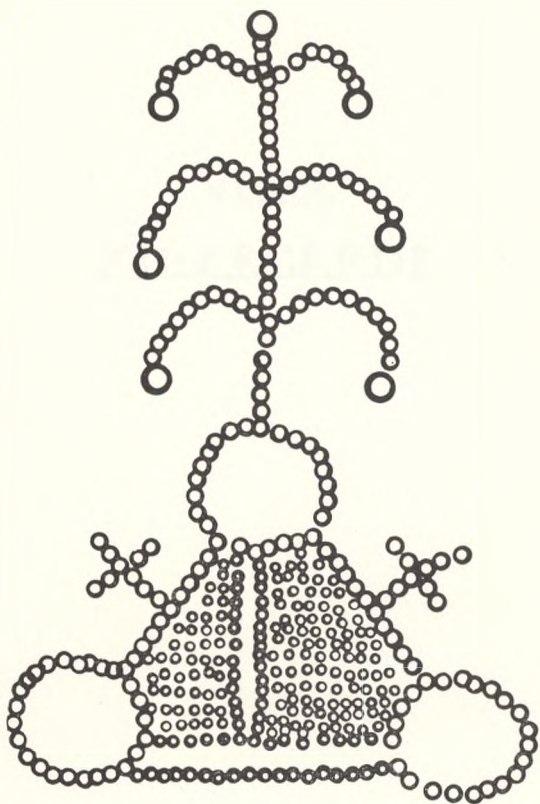
ÅRSSKRIFT 1976/77

FORENINGEN FOR KIRKEGÅRDSKULTUR

ADRESSER FRA JULI 1978:

- Formand: Povl Götke Hansen
Søndergade 33, 5450 Otterup
Tlf. 09 - 82 11 37.
- Sekretær: Kaare Rud Nielsen
Thorasvej 20, 5210 Odense NV.
Tlf. 09 - 16 34 26.
- Kasserer: Henning Hansen
Kirkevænget 8, 2500 Valby
Tlf. 01 - 16 19 22.
- Redaktør: Axel Andersen
Ørnevej 1, 2630 Tåstrup
Tlf. 02 - 99 26 19.
- Forlag: Foreningen for Kirkegårdskulturs forlag
v/ civilhørtonom Volmer Rud Nielsen
Skovglimt 8, 8700 Horsens
Tlf. 05 - 62 19 74.

VORE KIRKEGÅRDE

ÅRSSKRIFT 1976/77

FORENINGEN FOR KIRKEGÅRDSKULTUR

*Redaktionsudvalg: Povl Götke-Hansen, Morten Falmer-Nielsen, Axel Andersen.
Ekspedition: Vintappergården, Lyngbyvej 485, 2820 Lyngby. Giro nr. 801 19 15.
Sats og tryk: Johs. Pedersen & Søn's Bogtrykkeri.*

**VORE
KIRKEGÅRDE**

Sandstensmonument på Nexø kirkegård (foto: M. Falmer-Nielsen).

INDHOLDSFORTEGNELSE

Junggreen Have, J. P., landskabsarkitekt, kirkegårdskonsulent: <i>Årsmødet 1977, en kort orientering om landsbykirkegårdene: Ballum, Hjerpsted, Højer, Klanxbüll, Horsbüll og Süder Lügum</i>	7
Bøgeskov, Søren, landskabsarkitekt, kirkegårdskonsulent: <i>Konsulenttjenesten</i>	15
Ulrikkeholm, Ib, bedemand: <i>Samarbejde kirkegård/bedemænd. Tanker om landsby- kirkegårdens fremtid</i>	18
Jacobsen, Sigurd, kirkegårdsinspektør: <i>Samfundsudviklingens afsmitning på kirkegården i casu med særlig relation til „fællesurnegraven“</i>	21
Hansen, Henning, krematorieforvalter: <i>Rapport fra studiebesøg til engelske krematorier</i>	27
<i>Resolutioner</i>	35
Foreningen til Kirkegårdskulturs forlag	64

ÅRSMØDE 1977

Årsmødet dette år fandt sted i Haderslev stift, hvor man med Sønderborg som udgangspunkt, foretog en ekskursion, under landskabsarkitekt Junggreen Haves inspirerende ledelse, til landsdelens særligt typiske kirkegårde.

Som det vil fremgå af følgende orientering til årsmødets deltagere, påpegede Junggreen Have en række af de generelle problemer, der er så væsentlige for bevarelsen af en kirkegårds individuelle særpræg.

En kort orientering før et besøg på følgende landsbykirkegårde nord og syd for grænsen: Ballum, Hjørpsted, Højer, Klanxbüll, Horsbüll og Süder Lügum.

På forhånd vil jeg gøre opmærksom på, at turen ikke vil vise noget nyt og helt usædvanligt, tværtimod vil jeg pege på nogle små beskedne kirkegårde i et format og en tilstand, der gør dem menneskelige med deres fejl og fortrin og beskedne udstyr.

Måske er de alligevel usædvanlige, fordi den slags næsten er forsvundet. Ændringer af landsbykirkegårdenes traditionelle form sker i et stadigt stigende tempo – undertiden med den begrundelse, at de skal være mere praktiske og kunne vedligeholdes mere rationelt.

Man glemmer alt for ofte, at man ved de hårdhændede indgreb slår uoprettelige skår i et fint gammelt kulturmønster dannet gennem århundreder. Kulturhistoriske og arkitektoniske værdier af høj kvalitet forsvinder for altid, uden at man i stedet får noget, der blot tilnærmelsesvis har samme æstetiske kvalitet, som det man fjernede. I mange tilfælde forbedres end ikke den praktiske side af sagen. Det gør heller ikke problemet mindre, at kirkeministeriets forordninger m. m. ofte er uklare eller tolkes forkert af de mennesker, som har med kirkegårdene at gøre. Desuden er der blandt menighedsråd og andre, der er implicerede i kirkegårdenes drift, undertiden ringe forståelse for og kendskab til den kulturhistoriske baggrund.

De sidste 40 års reguleringer af vore kirkegårde har næsten systematisk ødelagt flertallet af dem set ud fra et æstetisk og kulturhistorisk synspunkt.

De fleste steder fastholdt man den ældgamle skik at sætte kisten i graven, så ansigtet vender mod øst, hvoraf burde følge – som det jo også har gjort i tusinde

år – at gravens synlige hovedende ligger i vest med gravstenen vendt mod øst, men ved mange reguleringer ser man helt bort fra denne skik, som er ældre end kristendommen og overtaget af denne. Nu vender man uden betænkelighed gravene, så de ligger ryg mod ryg, sætter stenen i gravens fodende og ødelægger herved den rolige og smukke virkning, man oplevede, da alle sten vendte mod øst. I løbet af ganske få år har man med denne og andre uigennemtænkte ændringer fuldstændig forandret landsbykirkegårdenes udseende til ensrettede flader uden egnspræg og uden de små skævheder og forskelligheder, som gjorde dem menneskelige og smukke.

Unødvendige terrænreguleringer foretages i større og større omfang. Her er kirkeministeriets „Anordning om kirkegårde“ nok den egentlige synder, idet der her siges: „Kirkegården skal anlægges og reguleres, således at det enkelte gravsted med tilhørende gang såvidt muligt danner en jævn flade“.

Det bliver desværre næsten altid forstået således, at terrænet skal være vandret, og det er jo noget ganske andet end jævnt. Langt de fleste af kirkerne ligger højere end omgivelserne, og en planering til vandrette flader kan være overordentlig ødelæggende for kirkegårdens profil.

Kunne man så undgå den overdrevne anvendelse af grus i alle afskygninger og på alle flader – vandrette eller skrå – ville meget være vundet. Gravpladserne har i århundreder ligget i græs, plejet eller uplejet, og først, da man begyndte at hegne de enkelte gravsteder mere systematisk med hække, forsvandt græsset mere og mere, fordi der simpelthen ingen plads var til det. Hækkene bredte sig, og gangene mellem gravene blev undertiden udfyldt med hække, der groede sammen. Det er en væsentlig del af årsagen til, at der i dag klages over dårlig adgang til gravstederne, men den er selvforskyldt.

Thujahækkene har bredt sig som en pest over alle landets kirkegårde, og hvor der før var kanter af buxbom eller lavendel eller måske bare græskanter, dér er gravene nu næsten kvalt i thuja, der mange steder dækker en trediedel af kirkegårdens areal og ofte plejes med en nidkærhed, der havde været bedre anvendt på selve graven end på dens indhegning.

Thuja kan ikke tåle at stå under træer, og så fælder man hellere de store træer end man prøver på at finde noget, som kan gro under dem.

Systematikken er ved at få overtaget også på den lille kirkegård, hække skal være ens, grave skal ensrettes, og det smukke, blide indtryk af landsbykirkegården som et hvilested er næsten forsvundet.

De få kirkegårde, som denne tur omfatter, er valgt dels fordi de er smukke og ligger i et landskab, som mange ikke kender, dels fordi de har bevaret mange træk fra en nedarvet kultur, som er i opløsning og erstattet af ensretning og pænhed.

Der anlægges mange smukke nye kirkegårde landet over i dag, og der opbygges nye, gode traditioner, men det må være en pligt for menighedsrådene at søge det værdifulde i de gamle kirkegårde bevaret.

Ballum kirkegård er usædvanlig på mange måder, f. eks. ligger landsbyens huse helt ind på kirkegården uden afgrænsning. Enkelte steder er der ikke en meter mellem grav og hus, det virker overordentligt kønt.

Praktisk taget alle grave er østvendte, og bevoksningen både omkring og på kirkegården virker i usædvanlig grad som en helhed.

Jeg har hørt, at man tænker på at regulere; man må håbe, at det lykkes at bevare kirkegårdens anlæg intakt, det er et af de virkeligst værdifulde.

Hjerpsted har en meget beskedne lille kirkegård, hvis plantevækst som følge af dens udsatte beliggenhed nødvendigvis må blive nøjsom. Den ligger som en ø i det vældige landskab mod vadehavet, hvor træerne omkring den er krummet som ryggen på et dyr. Der er ikke noget usædvanligt hverken ved dens grave eller i dens anlæg, men den bærer præg af de hårde vejrforhold, der kan herske på denne egn.

Højer gl. kirkegård er egentlig ikke kirkegård mere, den er nedlagt som begravelsesplads for mange år siden. Jeg vil gerne vise den alligevel, fordi den er et eksempel på en nedlagt kirkegård, som det kunne være rigtigt og smukt at tage i brug igen til andre begravelsesformer end kistegrave.

Den ligger omkring kirken, hvor en kirkegård hører hjemme, og den kunne til stor æstetisk vinding for både kirken og byen tages i brug som urnekirkegård, uden at man ville få miljømæssige problemer. Det kan gøres meget enkelt, og de store græsflader kan stadig bevares sammen med de gamle gravsten. Det er en mulighed, som kan udnyttes ved mange nedlagte bykirkegårde og som kan genoprette det fine samspil mellem kirke og kirkegård, der er gået tabt mange steder.

Klanxbüll ligger 5–6 km syd for grænsen og har en stråtækt kirke med en meget fin lille kirkegård, velholdt på en god måde. Hækkene er forskellige, mange af dem af buxbom.

Alle grave er østvendte, og gamle 16–17 hundredetals gravliggere er anbragt i gravrækkerne som almindelige grave, også vendt mod øst. Det sidste kunne anvendes herhjemme, hvor man alt for ofte ser disse meget fornemme sten anvendt som trin, gulv eller endog som støttemur.

Kirkegårdens nye gravsten kan måske virke noget voldsomme for os, de er ofte mere dominerende end herhjemme, men tysk skik er anderledes, og selv den korte afstand fra de danske kirkegårde viser en tydelig forskel.

Horsbüll ligger få km sydligere. Kirken ligger umiddelbart op til det store dige mod F. Wilhelm Lübke Koog og med en storslået udsigt over det inddæmmede land.

Kirkegården er meget interessant, fordi den endnu har en væsentlig del af gravene liggende frit i græs uden gang omkring og uden regulering af terræn. Sådan har mange af vore grave nok set ud for hundrede år siden. Den er heldigvis ikke så „velplejet“ som en del kirkegårde, der næsten passes ihjel. Herude må man takke for det hårde klima, der på denne måde bevarer noget smukt.

Der er kun få hække, men desværre er man begyndt at bruge grimme cementkanter om gravene, det gælder iøvrigt mange tyske kirkegårde. Herhjemme er Bornholm desværre også ved at være godt med, når det gælder denne skik, selv om man her bruger granit.

Den sidste kirkegård på turen er *Süder Lügum*, hvor både kirken og kirkegården er værd at se.

Kirkegårdens terræn er ureguleret og virker meget smukt med græs på skråninger og mellem gravene. Store træer kanter den smalle slyngede gang fra gaden til kirken. De nye udvidelser, der er foretaget, er føjet smukt ind i helheden. Kirkegården virker som en lille lund, der præger byen meget.

Snapshot fra ekskursionen

Ballum kirke og kirkegård
(foto: Henning Hansen).

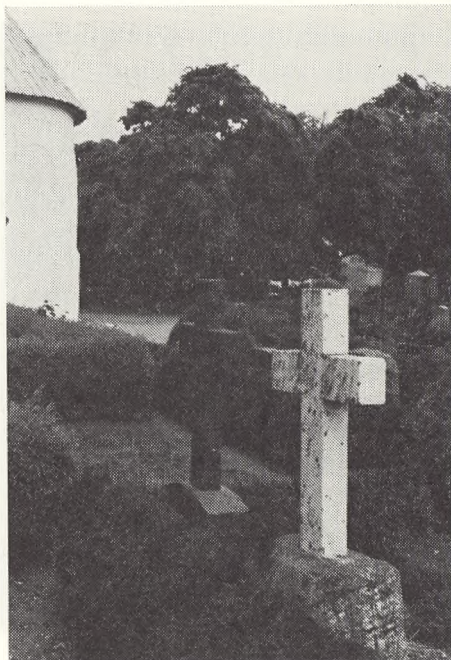
Hjerpsted kirke og kirkegård
(foto: Henning Hansen).

Ballum kirkegård (foto: A. Falmer-Nielsen).

Ballum kirkegård (foto: Henning Hansen).

Ballum kirkegård, kors
(foto: A. Falmer-Nielsen).

Ballum kirkegård, støbejernskors
(foto: A. Falmer-Nielsen).

Sidedør med rist
(foto: A. Falmer-Nielsen).

Sidedør med rist
(foto: A. Falmer-Nielsen).

Ballum kirkegård (foto: A. Falmer-Nielsen).

Ballum kirkegård (foto: A. Falmer-Nielsen).

Nyt og gammelt mødes (foto: A. Falmer-Nielsen).

Fra den tyske side (foto: Henning Hansen).

Ekskursionens leder, landskabsarkitekt Junggreen Have sammen med Birgitte og Morten Falmer-Nielsen (foto: Henning Hansen).

Konsulenttjenesten.

Der er ved forskellig lejlighed givet udtryk for, såvel af menighedsråd som fra faglig side, at det i visse situationer kunne være ønskeligt, om det var muligt eventuelt blot rent oversigtsmæssigt, at se hvad der laves rundt om i landet på eller umiddelbart op til vore kirkegårde.

Redaktionen har i år forsøgt at råde bod på denne mangel, idet man har anmodet kirkegårdskonsulenterne og hvor denne ordning endnu ikke var etableret Stiftsøvrighederne om at fremsende en registrering over de projekter som i årene 1976 og 1977 blev fremsendt til godkendelse.

Desværre er ikke alle besvarelser lige fyldestgørende, enkelte besvarelser mangler helt, enkelte oplyser, at det ikke er muligt at foretage en sådan registrering og henviser til provstiudvalgene.

Redaktionen har til trods for materialets mangelfuldhed fundet det rigtigt, at offentliggøre de fremsendte besvarelser af flere grunde. Som det indledningsvis blev nævnt, er der fra flere sider udtrykt behov for en sådan registrering, og forhåbentlig kan registreringen i dette årsskrift inspirere endnu flere til at udarbejde og fremsende en lignende registrering til det næste årsskrift, og endelig mener redaktionen ikke, at registreringen på nuværende tidspunkt har fundet sin endelige form, men i høj grad bør diskuteres med brugeren. Eksempelvis er den foreliggende form muligvis for grov, i visse sagskategorier vil der sikkert blive behov for en vis uddybning.

Det bør bemærkes, at der ikke ved den foreliggende registrering er udvist nogen form for kvalitativ vurdering af det enkelte projekt. Det er sandsynligt, at redaktionen på et senere tidspunkt finder det rigtigt at tilføre registreringen denne nuance eller eventuelt helt at unklade de dårligste eksempler.

Det er redaktionens håb, at det med tiden er muligt at etablere en permanent indberetning fra samtlige landets stifter. Især bør de provstiudvalg hvortil, der endnu ikke er tilknyttet en kirkegårdskonsulent foretage en løbende sagsregistrering, således at det ved årsskiftet er relativt let at udtrække en opgørelse over de fremsendte sagskategorier.

		EKSIST. KIRKEGÅRD									
Kirkegårdens navn	Restaurering		Opførelse af mindre bygn.		Indretning af urnegravpl.		Kirkegårdsudv.		Etablering af anlæg umiddelbart op til kirkegården		
	Hovedadgang		Kapel	Redskabsbygn.	Kendt	Ukendt	Kistegravpl.	Urnegravpl.	P-plads		
STIFT: KØBENHAVN OG HELSINGØR	Alsønderup	●									
	Esbønderup				●		●				
	Herstedvester				●		●				
	Lillerød				●						
	Nøddebo				●		●				
	Sengeløse				●		●				
	Uggeløse								●		
STIFT: ROSKILDE	Værløse				●		●				
	Dåstrup				●		●				
	Fensmark								●		
	Gundsømagle				●		●				
	Gørlev						●				
	Havdrup				●	●	●				
	Jyderup						●	●			
	Kirke Hyllinge				●	●	●				
	Lynge						●				
	Næstved			●							
	Orø						●				
	Sørbymagle				●	●	●				
	Tårnborgh			●	●	●	●				
	Vig				●		●				
	Ølsemagle				●	●	●				

EKSIST. KIRKEGARD

Kirkegårdens navn	Restaurering		Opførelse af mindre bygn.		Indretning af urnegravpl.		Kirkegårdsudv.		Etablering af anlæg umiddelbart op til kirkegården	
	Hovedadgang		Kapel	Redskabsbygn.	Kendt	Ukendt	Kistegravpl.	Urnegravpl.	P-plads	
Alstrup				●						
Aså				●			●			
Biersted				●						
Fladbjerg			●	●			●	●		
Gunderup			●							
Hellevad							●	●		
Jegindø							●	●		
Lillevorde			●				●	●		
Lødderup							●	●		
Melholt			●							
Nr. Tranders	●							●		
Sdr. Kongerslev							●	●		
Taars	●									
Vodskov			●	●						
Østervrå							●			
Esbjerg			●							
Tønder			●							

STIFT:
AALBORGSTIFT:
RIBE

Samarbejde kirkegård/bedemænd
Tanker om landsbykirkegårdens fremtid.

Bedemand Ib Ulrikkeholm, Otterup.

På Bedemændenes Landsforenings kursus 1977 indgik bl. a. et foredrag om Bistandsloven. Foredragsholderen brugte megen tid på at fortælle os, at ligegyldigt hvilken form for bistand, det drejer sig om, skal borgerne nu blot henvende sig på eet kontor – *Bistandskontoret*. Nu kom denne centraliserings- og såkaldte forenklingsproces med oprettelsen af disse „orakel-kontorer“ nok ikke helt bag på os. Efter foredraget tænkte jeg på det paradoksale i, at tilhørerne, bedemænd, hvergang de yder bistand ved dødsfald og begravelser, fortsat gør det i samarbejde med andre. Ikke mindre end fire samfundsfaktorer involveres. *Folkekirken*, repræsenteret ved begravelsesmyndigheden. *Kirkegården*, repræsenteret ved graverkirkegårdsværge/komm. begravelsesvæsen. *Det private erhverv*, repræsenteret ved bedemand og *Den off. Sygesikring*.

Hænger det mon sammen med, at det helt sikre ved livet er, at vi skal dø en gang? Udvikling, centralisering, teknik og videnskab kan ikke ændre denne kendsgerning. De tre førstnævnte faktorer har i mange, mange år været „bistandskontor“ for borgerne, når de døde skulle begraves – og det er vist godt sådan! I byområder med store og ofte flere kirkegårde må det være naturligt, at bedemanden kender kirkegårdene, kender de forskellige afdelinger og er orienteret om gældende bestemmelser. Ligeså naturligt må det være, at kirkegårdsassistenterne, såvidt muligt, bliver forhåndsorienteret om de pårørendes ønsker og behov. En sådan orientering kan spænde fra blot at aftale møde på en bestemt afdeling af kirkegården og til et oplæg fra bedemanden, baseret på hans samtale med de pårørende, så kirkegårdsassistenterne derigennem får mulighed for at finde egnede gravsteder, inden man mødes på kirkegården.

Gensidig orientering er nødvendig og gavnlig. Benytter man nudansk sprogbrug, hedder det vist, at tovejskommunikationen skal fungere!

Jeg ved, at samarbejdet mellem kirkegårdsfolk og bedemænd ikke alle steder fungerer lige godt – og det er beklageligt. – Men hvis begge parter, med de overlapninger, der naturligt er i arbejdet omkring begravelser, kender og navnlig respekterer hinandens ansvarsområder, kan samarbejdet bære frugt, ikke mindst til gavn for dem, vi skal hjælpe. Set i videre perspektiv vil et godt samarbejde

også betyde, at vi dermed kan medvirke til at bevare og videreføre vore smukke kirkegårde.

At det kan være svært at finde et egnet gravsted kan følgende lille eksempel måske belyse:

Jeg gik på en mindre kirkegård sammen med en ældre dame og sognets graver for at finde gravsted til hendes mand. Der blev tilbudt mange gode muligheder, men ingen var tilsyneladende gode nok. Langt om længe tog damen mod til sig og spurgte efter et hjørnegravsted. Begrundelsen var, at ægteparret et langt liv igennem havde boet i en hjørneejendom, og derfor ville de gerne begraves i et hjørnegravsted. Der var et ledigt hjørnegravsted, men da det lå ved kirkegårdens mest befærdede gang, havde graveren bevidst undladt at tilbyde det.

Som bedemand kommer man ikke så sjældent ud for følgende:

– Når De nu alligevel ordner så meget, kan De så ikke lige tale med præsten og selv finde på nogle salmer – helst på de gamle melodier! Eller: – kan De så ikke lige finde et gravsted til mig et eller andet sted på kirkegården!

Medmindre ganske særlige forhold gør sig gældende, må svaret i begge tilfælde blive et klart nej. Hvorfor? Fordi begrundelserne for ikke at ville tale med præsten og at ville være med til at vælge gravsted i al deres forskellighed dog har det tilfælles, at de er meget svage. Mange mennesker er i tiden omkring et dødsfald i familien psykisk ude af balance. Nogle føler, de ikke har kræfter til også at beskæftige sig med de praktiske problemer. Her har både bedemænd og kirkegårdsfolk pligt til, hver på sit felt, at søge at få disse mennesker med i en stillingtagen til og afgørelse af disse ting. Det at få brugsret over et bestemt gravsted i 10 eller 20 år, er et valg og en beslutning fremmede ikke kan tage. – Søge at få mennesker med i en stillingtagen kan også betyde at udskyde en stillingtagen. Nu og da hersker der usikkerhed eller direkte uenighed blandt de efterladte i spørgsmålet om begravelse i fællesgrave eller i „eget“ gravsted. Da sådanne situationer som regel opstår i forbindelse med ligbrænding, bør man gøre opmærksom på den tidsfrist, der er mellem begravelsesdag og den egentlige urnebegravelse, for at undgå en afgørelse truffet under pres og som vedkommende måske fortryder, når det er for sent.

Jeg møder af og til mennesker, jeg tidligere har hjulpet i forbindelse med dødsfald, som giver udtryk for taknemmelighed over, at jeg fastholdt betydningen af, at de på trods af situationen, eller måske netop på grund af situationen, selv var med i alle samtaler og afgørelser af praktisk art. Det kan være svært for et menneske som er tynget af sorg, tynget af problemer om fremtiden o.s.v. at skulle tale med en ukendt kirkegårdsassistent om valg af gravsted og begravelse. Det kan være ligeså svært at skulle tale med en velkendt landsbygraver om det samme. Er samarbejde mellem kirkegård og bedemand da så nødvendigt på landet?

Jeg mener ja. Ganske vist er vore landsbykirkegårde ikke store. Men der er ofte væsentlige forskelle på skik og brug fra sogn til sogn. Også landsbykirkegårdene bør bedemanden kende, men her er det familiegravsteder og andre sognetilhørs-

forhold han bør kende til, fremfor bykirkegårdenes afdelinger og servitutbestemmelser.

Kommunesammenlægningerne berørte ganske vist ikke den bestående sogneinddeling direkte. Indirekte mærker man det alligevel rundt om i landet. I mange landkommuner fandt en kraftig centralisering sted omkring kommunens hovedby i form af mange boliger, handelscentre, offentlige servicecentre o.s.v. Helt naturligt er mange ældre, svage eller enlige mennesker flyttet ind til hovedbyen for at være i nærheden af forretninger, kontorer, bedre kollektive trafikmuligheder. Samtidig bliver disse mennesker sognebørn i hovedbyens kirkesogn og mange af dem ønsker da også at blive begravet der – selvom de måske en menneskealder igennem har tilhørt et nabosogn.

Et stigende antal ligbrændinger i forhold til jordfæstelser, og heraf igen et stigende antal urnebegravelser i fællesgrave, har medført, at flere og flere kirkegårde i centerområderne tager fællesgrave – i folkemunde kaldt „de ukendtes grav“ – i brug.

Disse forhold vil kunne medføre, og har allerede nogle steder medført, at kirkegården i kommunens hovedby bliver meget benyttet, hvorimod de mindre kirkegårde i kommuneområdet oplever en art stagnation med hensyn til begravelser, efter min mening, en meget uheldig tendens.

Med nogen spænding ser jeg frem til, hvilke konsekvenser den igangværende regionplanlægnings endelige resultat vil kunne få for vore mange små landsbykirkegårde.

Der tales og skrives i disse år meget om at genskabe tidligere tiders naturlighed og åbenhed omkring døden.

Bedemændenes Landsforening søger at medvirke hertil, dels indenfor vore egne rækker gennem vor formålsparagraf, der siger, at foreningens formål er at højne medlemmernes standard i udøvelsen af deres hverv, dels udadtil som organisation. Jeg vil slutte med at give udtryk for den ganske klare fornemmelse jeg har af, at de kirkegårdsfolk, jeg kender og samarbejder med, gennem den måde de vejleder og hjælper folk på, gør en indsats for at gøre den del af døden, de beskæftiger sig med, til noget man helt naturligt kan og bør tale om.

**Samfundsudviklingens afsmitning på kirkegården in casu
med særlig relation til „fællesurnegraven“.**

Kirkegårdsinspektør Sigurd Jacobsen, Odense.

På initiativ af Dansk Ligbrændingsforening blev der i 1926 på Bispebjerg kirkegård i København anlagt den første fællesgrav for urner. Tanken om den anonyme, kollektive begravelsesplads var opstået i intellektuelle kredse, som i disse år udfoldede store anstrengelser i henseende til ligbrændingens indførelse i Danmark.

Det gik imidlertid meget langsomt, inden befolkningen accepterede denne anonyme begravelsesform.

Det var en tid væsentlig forskellig fra nutiden. Samfundet var statisk, familien var en helhed, børnene flyttede ikke hjemmefra, før de blev gift, man holdt sammen på en helt anden måde, end tilfældet er i dag.

Disse forhold smittede af på kirkegården, familiegravstedet var det foretrukne, det hørte med til mønsteret at hæge om de gamle i slægten også efter døden.

Det var en tid stort set uden social forsorg, og det var derfor en simpel nødvendighed, at familien var det faste holdepunkt.

Familiegravstedet var i mange tilfælde „den lille have“ ude på kirkegården, som man satte en ære i skulle fremtræde så smukt som muligt. Man havde også tid til det, der var ikke så mange andre „fornøjelser“, det individuelle gravsted var således et af datidens statussymboler. Man vil forstå, at der i den brede befolkning efter det ovenfor oplyste ikke kunne være interesse for den kollektive begravelse.

Anderledes i vor tid, hvor det offentlige mere eller mindre har overtaget ansvaret for familien. Igen afspejles samfundsforholdene på kirkegården.

Der har således i mange år især i de store byer været en markant ændring – tilbagegang – i den almindelige gravstedsbrugers interesse for gravstedet.

Det viser sig på flere måder; „det personlige engagement“, der tidligere var, er der ikke meget tilbage af; men der er dog stadigvæk i vide kredse en følelse af en moralsk forpligtelse over for de afdøde, som kommer til udtryk på den måde, at man, når man besøger kirkegården, ønsker at se gravstedet pænt og nydeligt, og man betaler gerne kirkegårdsadministrationen ret store årlige beløb herfor.

Men også denne form for positiv interesse i forbindelse med det individuelle

gravsted er i tilbagegang, jeg tør vel sige, at det moderne menneske og den overfladiske og forjagede tid, vi lever i, netop passer til den kollektive begravelsesplads – fællesgraven – ukendt grav: ingen forpligtelser for de efterladte, anonymiteten, tesen om lighed efter døden er opfyldt, alle er tilfredse – eller?

Den anonyme fællesurnegravs udviklingsforløb i Odense

Efter disse almindelige betragtninger vil jeg i det følgende konkretisere sagen og redegøre for udviklingen i henseende til nedsættelse i fællesurnegrav på kirkegårdene under Odense Kommunale Kirkegårdsforvaltning.

Den første fællesurnegrav blev udlagt på Assistenskirkegården på et lille areal syd for det gamle krematorium i forbindelse med det store urnehaveanlæg, der var etableret omkring krematorieanlægget.

Fællesgrav for urner, Risingskirkegård, Odense (foto: Foto-Studio).

Der var kun plads til 361 urner, som blev nedsat med 4 pr. m². Fællesurnegraven blev taget i brug i 1939, og de første 10 år blev der kun nedsat 23 urner her.

Det viste sig dog, at den ringe interesse, der i begyndelsen var for den anonyme begravelsesplads (jfr. omtalen af forholdene i København i indledningen) også i Odense var et tidsspørgsmål, afhængigt af udviklingen i samfundet. Allerede i 1960 måtte der anlægges en ny og større fællesurnegrav, som blev placeret bag (vest for) Kirkegårdskapellet. På dette areal var der plads til nedsættelse af ca. 2.000 urner.

I 1969 var denne fællesurnegrav også ved at være belagt, og man havde derfor i flere år arbejdet på et meget stort fællesanlæg, som blev placeret på Risingskirkegård ud fra den betragtning, at valgte man den „ukendte“ begravelsesplads, kunne det ikke være afgørende, om fællesgraven lå på den ene eller den anden kirkegård.

Fællesurnegraven på Risingskirkegård blev taget i brug 1. januar 1970 og har i sin 1. anlægsetape plads til ca. 7.000 urner.

Det viste sig imidlertid, at der var nogen utilfredshed med placeringen på Risingskirkegård. „Det er for langt væk“ og „der er meget dårlig busforbindelse“; der var for langt at gå for ældre mennesker.

Kirkegårdsforvaltningen udlagde derfor i 1971 et lille areal på Dalum kirkegård med plads til 400 urner, og senere i 1974 et større areal på samme kirkegård med plads til ca. 2.100 urner, i alt ca. 2.500 urner.

Endvidere blev i 1975 en lille fællesgrav beliggende på Korsløkke kirkegård udvidet med et stort areal vest for indgangsvejen fra Nyborgvej.

Dette fællesurnegravanlæg blev udført efter en ideskitse, udarbejdet af landskabsarkitekt Gunnar Moos, Dyrup, og der er plads til ca. 8.000 urner. Den første urne blev nedsat i 1976.

I 1976 blev der på de kommunale kirkegårde i Odense i fællesgrave nedsat i alt 569 urner, som fordelte sig med: 39 på Assistenskirkegården, 248 på Risingskirkegård, 162 på Korsløkke kirkegård og 120 på Dalum kirkegård.

Det vil sige, at ca. 50 % af de mennesker, der bliver ligbrændt i Odense i dag, får deres aske nedsat anonymt i en fællesgrav, en udvikling, som ingen havde forestillet sig i 1939, da den første urne blev nedsat „ukendt“ i Odense.

Den alternative fællesurnegrav, hvor urnens anbringelse er kendt af de efterladte.

I de senere år har det dog vist sig, at der er en del mennesker, der fortryder denne for dem helt ukendte anbringelse af den afdødes aske, og vi har derfor i 1975 projekteret et stort fællesgravanlæg (5.800 m²) til askeurner. Det adskiller sig fra de hidtidige derved, at urnerne ikke bliver nedsat ukendt for de pårørende.

I 1976 blev dette anlæg etableret. Det er beliggende i Assistenskirkegårdens nordvestlige hjørne med indgang fra Falen. Dette sidste jomfruelige areal på Assistenskirkegården lå hen som en granplantage, og man har gennem de sidste 5–6 år

Den alternative fællesgrav for urner, Assistens kirkegård, Odense (foto: Fyns Presse Foto).

udtyndet i disse 30–35 år gamle rødgraner. De tilbageværende, de mest værdifulde træer, danner nu overstandere i randbeplantningen og i de små lunde, der adskiller de græsdekkede gravstedsarealer. De forbindende stier mellem græsarealerne er armeret med chaussésten, og de gamle grantræer er underplantet med *pseudotsuga taxifolia* (douglasgan) og *chamaecyparis lawsoniana* (skovcypres), og „skovbunden“ er tilplantet med vedbend.

Urnegravstederne – i alt ca. 2.250 – er på 1 m² hver med plads til 2 urner. De er ikke markeret i arealet, men kun på kirkegårdsforvaltningens belægningskort. Der er dog åbnet mulighed for, at graven markeres ved anbringelse af en granitliggesten (40×40 cm og kun med indhugget inskription) i niveau med græstæppet.

Vedligeholdelsen af græsarealet udføres kollektivt (med stor motorplæneklipper), og det er vedtaget at pålægge det enkelte gravsted en afgift herfor på 150 kr. for 10 år.

Der skal ikke erlægges lejeafgift for gravstedet i 10 år, gravstederne udlægges i rækkefølge af kirkegårdsforvaltningen, men det oplyses til de efterladte hvilket nr., urnen er nedsat i, efter nedsættelsen.

Der må ikke anbringes nogen form for beplantning eller pyntes med gran. Det er tilladt at lægge buketter på gravstedet; men disse vil blive indsamlet og

ODENSE KOMMUNALE
KIRKEGÅRDSFORVALTNING

BESTEMMELSER
vedrørende
URNEGRAVE I LITRA C.A. - C.I.
på Assistenskirkegård.

1. Urnegravene udlægges i rækkefølge vederlagsfrit i 10 år i fælles græsarealer i størrelsen 1 x 1 m med plads til 2 urner. Disse placeres midt i gravstedet, således at en liggesten, hvis en sådan ønskes, kan placeres over urnerne.
2. En eventuel liggesten skal være af granit, matslebet eller finhugget (polerede sten må ikke anbringes). Stenen skal være 40 x 40 x 10 cm med indhuggede bogstaver (bronzebogstaver er ikke tilladt), og stenen skal ligge i niveau med græsset. Stenens placering anvises af kirkegårdsforvaltningen.
3. Det er tilladt på gravstedet at lægge buketter, men der må ikke anbringes pottedplanter eller nogen form for beplantning. Granpyntning er ikke tilladt.
4. Græsarealer og omgivende beplantning vedligeholdes kollektivt af kirkegårdsforvaltningen, og den herfor gældende takst må indbetales samtidig med gravstedets erhvervelse.
5. Udlagte buketter vil blive indsamlet af kirkegårdsforvaltningen (dog højst én gang ugentlig) og henlagt på kransepladserne af hensyn til græsslåningen.

-----oOo-----

Undertegnede erklærer sig herved indforstået med ovenstående bestemmelser.

Den

Underskrift

Bestemmelser for den alternative fællesgrav for urner, Assistens kirkegård, Odense.

lagt på dertil indrettede pladser, således at græsslåning kan foretages. Det lille „eller?“, der afsluttede indledningen til denne artikel, har, som det vil forstås, relation til dette særlige fællesgrav anlæg, som er blevet til, fordi vi mener at kunne fornemme et ønske herom i befolkningen; fremtiden vil vise, om dette er rigtigt.

Fællesurnegraven i de mindre byer og på landsbykirkegården.

Det udviklingsforløb, som er omtalt i det forudgående, har endnu kun gyldighed i de store byer i Danmark. Der er dog for mig ingen tvivl om, at det kun er et spørgsmål om et relativt kort åremål – et generationsskifte – så vil denne form for begravelse også være den almindeligste i de mindre byer og måske også på landsbykirkegårde. Det vil derfor være ønskeligt, at der i planlægningen tages hensyn hertil og reserveres egnede arealer på kirkegårdene, som kan tilplantes med træer, der vil have fremtidig værdi i et samlet fællesurnegrav anlæg. Det må være målet at projektere disse kommende kollektive anlæg som værdige begravelsespladser for vor tids mennesker, hvad enten urnenedsættelsen bliver „ukendt“ eller kendt for de efterladte.

Rapport fra studiebesøg til engelske krematorier.

Henning Hansen

Privatejet krematorium i expansion – kommunal kirkegård, som betjener 1,1 mio indbyggere – rosenbuske til leje for 5 eller 10 år er noget af det, jeg oplevede i 1976 på en studietur til London og omegn arrangeret af Svenska Eldbegängelsesförening, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund og Föreningen Sveriges Kyrkogårdschefer.

Engelske bisættelsestraditioner kan på visse punkter sammenlignes med danske; landene har f. eks. stort set været samtidige med hensyn til ligbrændingstanken og udviklingen i ligbrændingstendensen. På andre punkter har forholdene imidlertid udviklet sig forskelligt; dette gælder f. eks. krematoriernes finansieringsform, tidspunktet for kremering og ikke mindst de forskellige mindeformer, som tilbydes de efterladte.

På studieturen besøgte krematorierne Golders Green Crematorium, Kent County Crematorium, Woking Crematorium og City og London Crematorium, hvoraf sidstnævnte er kommunalt og de 3 førstnævnte privatejede. Her ydes ingen former for offentlige tilskud og krematorierne finansieres udelukkende gennem betaling for kapelleje, kremering og tilbud på forskellige mindeformer. Fælles for krematorierne er brændingstidspunktet, som ligger umiddelbart efter højtideligheden – altid kun mandag til fredag – med mulighed for de efterladte til at bevidne kremeringen.

Golders Green Crematorium er opført i 1902. Her er 3 kapelsale med plads til 25, 50 og 200 personer. Krematoriet har 4 ovne i drift med en årlig kapacitetsudnyttelse på ca. 4.000 kremeringer.

Mindelunden (fællesgraven) er et anlagt græsareal, som om foråret er dækket af et blåt krokustæppe. De pårørende kan for 3,50 £ få lagt 50 krokus, og interessen for dette arrangement bevirker, at der årligt kan lægges ca. 60.000 nye krokus.

For de, som ikke ønsker asken spredt over fællesarealet, er på Golders Green Crematorium mulighed for spredning af asken omkring en lejet plante.

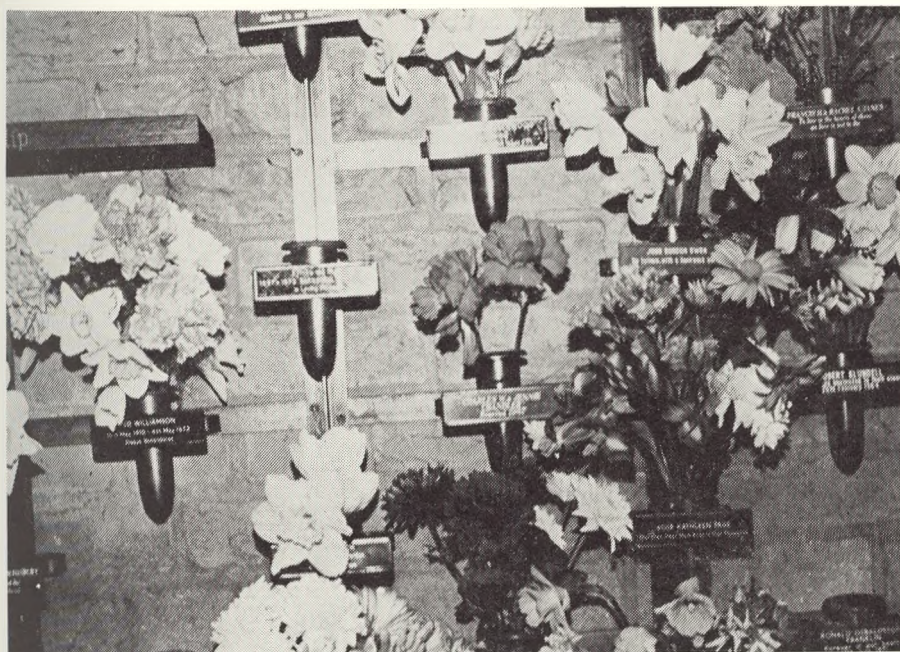
Endelig har de pårørende mulighed for at få opsat en lille vase med afdødes

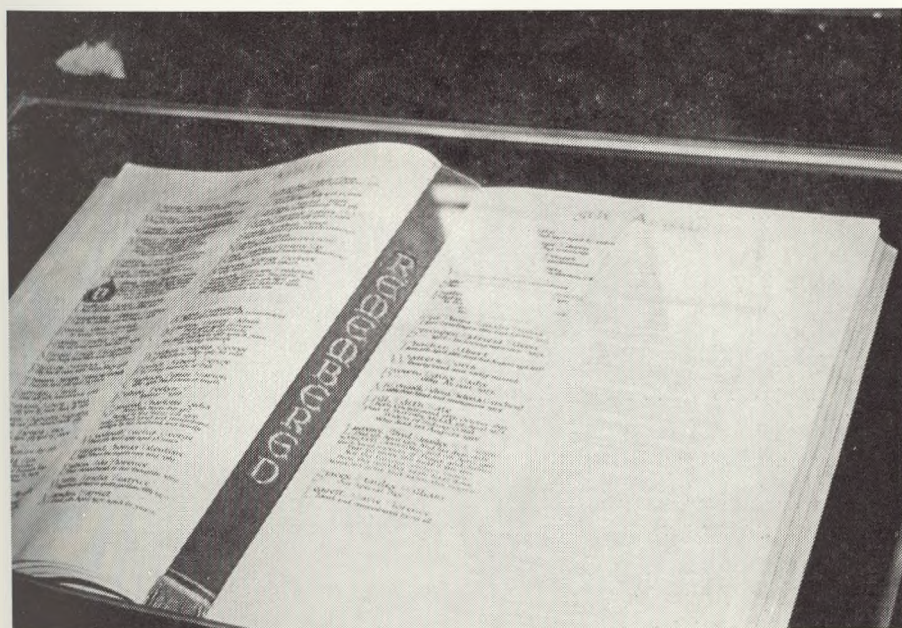
Mindelunden Golders Green (foto: Henning Hansen).

Lejet rosenbusk, der tjener som gravplads for en enkelt familie, Golders Green Crematorium (foto: Henning Hansen).

Vaser med blomster i mindekapel, Golders Green Crematorium (foto: Henning Hansen).

„Book of remembrance“, Golders Green Crematorium (foto: Henning Hansen).

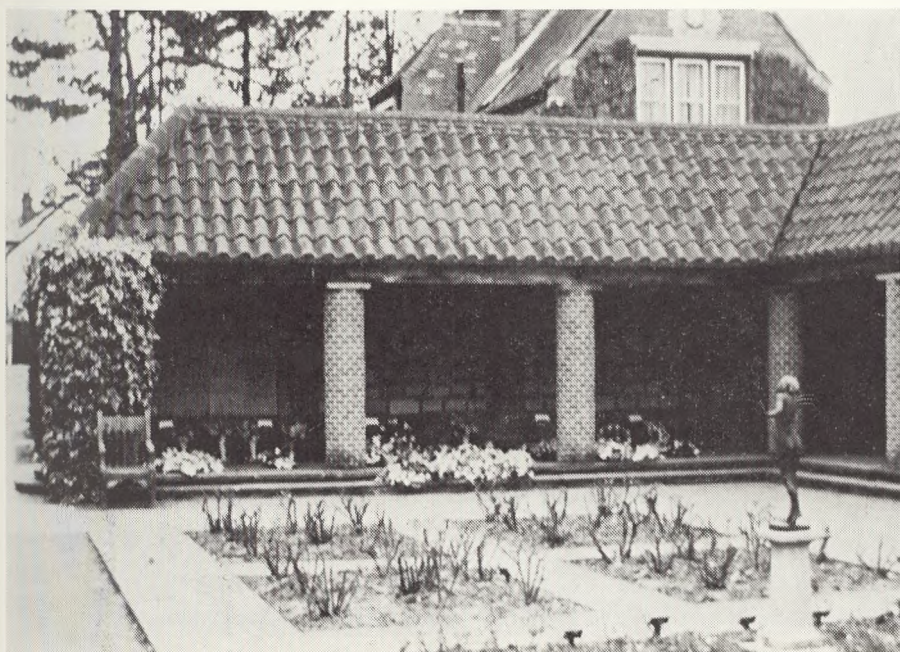
data i et mindekapel eller få afdødes navn indskrevet i „book of remembrance“. Alt mod betaling.

Kent County Crematorium er et mindre krematorium beliggende i landlige omgivelser sydøst for London. Den daglige drift af krematoriet med et tilhørende græsareal på 9 ha varetages af kun 3 ansatte, som udover vedligeholdelse og anlæg af dette areal varetager kremeringerne. Krematoriet har 3 ovne i drift med en årlig kapacitetsudnyttelse på ca. 2.300 kremeringer. På grund af den afsides beliggenhed med tilsvarende store transportudgifter til organist anvendes hyppigt såvel kassettebånd som grammofonplader til formidling af ledsagemusik ved højtideligheder.

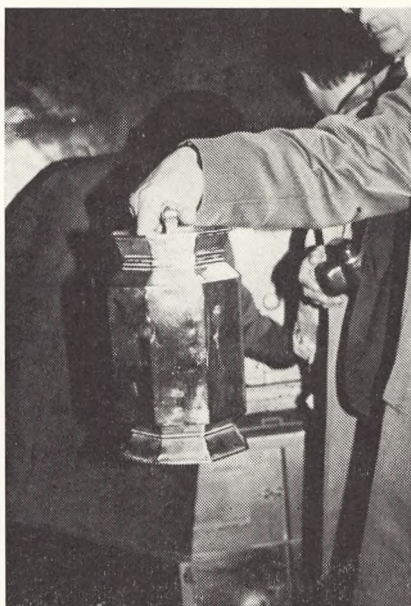
Woking Crematorium er opført i 1885, hvor den første kremering foretoges i England. Her er een kapelsal, der samtidig fungerer som mindeplads med minde-tavler på bænke og vægge. Kapelsalen er imidlertid ikke stor nok til at imødekomme behovet for denne mindeform, hvorfor man har bygget Lake Memorial Court, som er en slags klostergang. Til illustration af prisniveauet kan nævnes, at det koster 60 £ for en tavle placeret i 20 år og hvert bogstav i inskriptionen

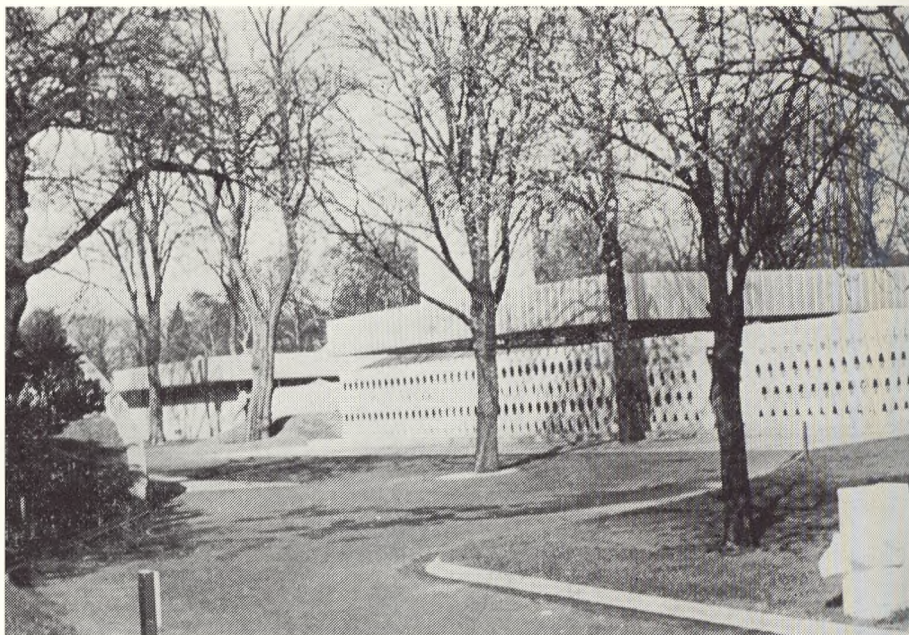
Kent County Crematorium (foto: Henning Hansen).

Lake Memorial Court, Woking Crematorium (*foto: Henning Hansen*).

Askespreder, Woking Crematorium
(*foto: Henning Hansen*).

City of London Crematorium, bygning opført i 1973 (foto: Henning Hansen).

koster 30 pence. Ønskes derudover en vase i tilslutning til tavlen, betales for denne 6,50 £ om året.

På Working Crematorium foretages ca. 2.000 kremeringer årligt. Asken spredes fortrinsvis over mindelunden, og de pårørende kan mod betaling af 3 £ selv foretage askespredningen.

City of London Crematorium (og kirkegård) blev indviet i 1902 og er gennem årene blevet moderniseret og udbygget. I 1973 blev et nyt krematorium ibrugtaget med mulighed for 2.000 personer til at overvære en højtidelighed. Krematoriet er bygget med plads til 6 ovne, men i øjeblikket er kun installeret 4 ovne med en årlig kapacitetsudnyttelse på ca. 5.300 kremeringer.

Kirkegårdens areal på ca. 66 ha bærer endnu præg af de gamle traditioner med mausoleer og gravsteder med monumenter af granit eller marmor og indramning af samme materiale, men der pågår en gennemgribende omlægning til parklignende anlæg med græsarealer og afdelinger med roser og erica, specielt til brug ved spredning af aske.

Ligbrændingsprocenten i London er på ca. 79, hvoraf de 80 procent spredes over mindelunde. Til sammenligning kan nævnes, at ligbrændingsprocenten i Køben-

Gamle gravsteder med monumenter, City of London Crematorium (kirkegård)
(foto: Henning Hansen).

Den nye mindelund på City of London Crematorium (foto: Henning Hansen).

havn er på ca. 89, hvoraf de 66 procent nedsættes i askefællesgrav. Hvor mængden af aske i København ikke giver nogen form for problemer, kan man nok sætte spørgsmålstegn ved samme i London, hvor der alene på City of London Crematorium på årsbasis spredes ca. $5\frac{1}{2}$ tons aske over et areal på 8 ha. Omlægningen af de ældre kirkegårdsarealer må nok tage fart, hvis asken på længere sigt ikke skal virke hæmmende på plantevæksten.

RESOLUTIONER

Bemærk: Kirkeministeriet har ved redaktionens slutning endnu ikke udgivet resolutioner fra 1. januar 1969 til 31. december 1972; men de vil blive aftrykt i „Vore Kirkegårde“ i en senere årgang.

Kirkeministeriets skrivelse af 4. januar 1973

(til hr. N.N.) om at *en kirke, der for det i kirkegårdsvedtægten fastsatte vederlag har påtaget sig vedligeholdelse af et gravsted, er pligtig at sørge for vedligeholdelsen i det i vedtægten bestemte omfang, selv om vederlaget måtte vise sig utilstrækkeligt til at dække udgifterne herved.*

I skrivelse af 10. oktober 1972 har De under henvisning til, at graveren ved A kirke overfor Dem har oplyst, at vederlaget for kirkens overtagelse af vedligeholdelsen af et gravsted på A kirkegård for en fredningsperiode andrager ca. 3000 kr., og at gravstedet kun vil blive vedligeholdt i det omfang, renterne af dette beløb kan dække udgifterne ved vedligeholdelsen, forespurgt, om en sådan ordning er i overensstemmelse med de herom gældende regler.

I anledning heraf skal man efter stedfunden brevveksling med stiftsøvrigheden over Roskilde stift meddele, at ifølge §38 i den for A kirkegård stadfæstede vedtægt udgør vederlaget for kirkens overtagelse af vedligeholdelsen af et gravsted med to gravpladser for en brugsperiode 850 kr.

Vedligeholdelsen omfatter ifølge nævnte bestemmelse i vedtægten følgende arbejder: renholdelse af gravstedet, hækklipning, omplantning af buksbomkanter og lignende, fornyelse af udgåede eller forvoksede planter, opretning efter jordsætninger, pålægning af ral og rensning af gravminde.

Kirken er forpligtet til at sørge for vedligeholdelse i det angivne omfang i hele vedligeholdelsesperioden, selv om vederlaget måtte vise sig utilstrækkeligt til at dække udgifterne herved.

Såfremt det ønskes, at kirken skal påtage sig en videregående forpligtelse med hensyn til gravstedets vedligeholdelse og udsmykning, f.eks. grandækning om vinteren, må vederlaget herfor fastsættes ved aftale med menighedsrådet.

Kirkeministeriets skrivelse af 15. januar 1973

(til stiftsøvrigheden over Viborg stift) om *hvilken fremgangsmåde en kirkegårds bestyrelse bør følge for at sikre sig, at der til sløjfning af et gravsted er tilslutning fra samtlige dispositionsberettigede.*

I anledning af, at fru A. over for ministeriet havde beklaget sig over, at der uden forudgående henvendelse til hende var foretaget sløjfning af familiens gravsted, på V. kirkegård i henhold til en af hendes kusine, overlærer frk. B. derom fremsat begæring, udtalte ministeriet i skrivelse af 13. juni 1972, at der til en så vidtgående disposition over gravstedet burde have foreligget tilslutning fra alle dispositionsberettigede, og at ministeriet fandt, at det måtte påhvile kirkegårdsbestyrelsen at retablere gravstedet, såfremt der fra nogen af de til gravstedet berettigede blev fremsat anmodning herom.

Med stiftsøvrighedens erklæring af 2. november 1972 har ministeriet herefter

modtaget en skrivelse fra V. menighedsråd, hvoraf det fremgår, at menighedsrådet efter anmodning fra fru A. har ladet gravstedet retablere og beplante med stedsegrønne planter, medens fru A. har påtaget sig at sørge for gravstedets vedligeholdelse i tiden indtil den nuværende brugsperiodes udløb i 1975.

Under henvisning til det i ministeriet fornævnte skrivelse anførte har menighedsrådet endvidere forespurgt, hvilken fremgangsmåde en kirkegårdsbestyrelse bør følge for at sikre sig, at der til sløjfning af et gravsted er tilslutning fra alle til gravstedet dispositionsberettigede, herunder om det er kirkegårdsbestyrelsen, der skal fremskaffe godkendelse fra samtlige dispositionsberettigede, eller om dette påhviler den eller dem, der fremsætter begæring om sløjfningen. Menighedsrådet har endelig forespurgt, hvad der skal ske i 1975, når det pågældende gravsted igen skal fornyes.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, herunder for overlærer frk. B. at det ikke kan påhvile kirkegårdsbestyrelsen at rette henvendelse til hver enkelt af de til gravstedet dispositionsberettigede. Det må være tilstrækkeligt, at den, der fremsætter begæring om gravstedets sløjfning, skriftligt bevidner, at der foreligger samtykke fra samtlige dispositionsberettigede. Har rekvisenten indhentet skriftlige erklæringer fra dispositionsberettigede, bør disse erklæringer forevises kirkegårdsbestyrelsen.

Såfremt rekvisenten er kirkegårdsbestyrelsen ubekendt, må vedkommende derhos legitimere sig.

Hvis rekvisenten er en anden end den i kirkegårdsprotokollen opførte gravstedsbruger, skal kirkegårdsbestyrelsen så vidt muligt indhente en erklæring fra den sidstnævnte, medmindre rekvisenten afgiver skriftlig erklæring om, at den pågældende er afgået ved døden. Det bemærkes herved, at det i kirkegårdsvedtægtens §3 er fastsat, at der i kirkegårdsprotokollen skal foretages notering om brugsindehaverens navn og adresse.

Med hensyn til det af menighedsrådet rejste spørgsmål om, hvorledes der skal forholdes med gravstedet i 1975, bemærkes, at såfremt brugsretten til gravstedet ikke fornyes, kan gravstedet nedlægges under iagttagelse af sædvanlige regler for sløjfning af grave efter fredningstidens udløb, jfr. herved kirkegårdsvedtægtens §16, stk. 3.

For så vidt angår den af menighedsrådet indsendte skrivelse af 3. august 1972, hvori overlærer, frk. B. beklager sig over retableringen af gravstedet, bemærkes, at der - som ovenfor anført - kræves enighed mellem samtlige indehavere af brugsretten til et gravsted om foretagelse af sløjfning af gravstedet, og at gravstedet således ikke kan sløjfes, så længe fru A. eller andre meddispositionsberettigede modsætter sig dette.

Kirkeministeriets skrivelse af 24. januar 1973

(til Bedemændenes Landsforening) om *bistand til tilvejebringelse af oplysning om personnummer i tilfælde, hvor dette ikke fremgår af dødsattesten.*

Ifølge meddelelse fra Danmarks Statistik gennemføres der fra 1. januar 1973 en omlægning af den statistiske bearbejdning af dødsattesterne. Denne omlægning forudsætter, at dødsattesterne er forsynet med personnummer, idet de påregnede besparelser ved omlægningen eller ikke vil kunne opnås.

Sundhedsstyrelsen har på denne baggrund anmodet, læger, sygehuse, forsorgscentre og kommunale langtids-medicinske afdelinger om at drage omsorg for, at dødsattesterne påføres afdødes personnummer i alle tilfælde, hvor det er muligt.

Med henblik herpå er der fremstillet nye blanketter til dødsattester, i hvis øverste højre hjørne der er indrettet en rubrik til angivelse af personnummeret. Endvidere er de praktiserende læger anmodet om så vidt muligt at anføre patientens personnummer på indlæggelseseddelen til sygehusene.

Da der imidlertid må forventes at kunne forekomme tilfælde, hvor personnummeret ikke er påført dødsattesten har Danmarks Statistik samtidig anmodet ministerialbogsførerne om i sådanne tilfælde at søge dødsattestens udfyldelse kompletteret på dette punkt.

Begravelsesforretninger, bedemænd, ligkistesnedkere og andre, der yder bistand med hensyn til ordning af begravelser, vil dog på grund af den direkte kontakt med afdødes pårørende ofte have lettere adgang til at skaffe personnummeret oplyst. Man skal derfor anmode foreningen om at henstille til medlemmerne at medvirke til at fremskaffe oplysning af personnummeret i tilfælde, hvor dette ikke er anført i dødsattesten. Opmærksomheden henledes i denne forbindelse på, at personnummeret foruden af personnummerbeviserne fremgår af skattekortene, pensionsbeviser vedrørende folke- og invalidepension samt antagelig tillige af de sygesikringsbeviser som omkring 1. marts d.å. vil blive udsendt til alle. For personer født efter 15. januar 1968 vil personnummeret endvidere fremgå af de pågældendes fødsels- og dødsattester (navneattester).

For personer, der har haft bopæl i udlandet eller som er døde i en alder af under 28 dage (lyserød attest) bortses der fra tilvejebringelse af oplysning om personnummeret.

Det tilføjes, at man samtidig hermed har tilkendegivet ministerialbogsførerne, at dødsattester bør påtegnes om dødsfaldets anmeldelse, selv om oplysning om personnummeret mangler, såfremt det ikke er anmelderen muligt uden uforholdsmæssig tidsanvendelse at tilvejebringe denne oplysning.

Man vil sætte pris på, om foreningen - i lighed med tidligere - måtte se sig i stand til også at underrette ikke-medlemmer inden for branchen om foranstående. Til dette brug vil yderligere eksemplarer af nærværende skrivelse kunne rekvireres ved henvendelse til ministeriet.

Kirkeministeriets skrivelse af 26. januar 1973

(til stiftsøvrigheden over Roskilde stift) om at *en anmodning fra indehaveren af gravstedsretten om gravstedets sløjfning - når ikke andet er tilkendegivet - alene kan anses som udtryk for ønske om ryddeligsgørelse af gravstedet og således ikke indebærer en opgivelse af brugsretten.*

I et med stiftsøvrighedens erklæring af 30. november 1972 hertil indsendt andragende har kirkegårdsinspektør ved A. kirkegården N.N. forespurgt, om brugsretten til gravsted afd. 5 nr. 142 på A. østre kirkegård, i hvilket gravsted fru O.O. er begravet den 8. januar 1961, vil kunne overdrages til afdødes søn, mekaniker P.P., der har fremsat anmodning herom. Det er herved oplyst, at afdødes ægtefælle R.R., der er dispositionsberettiget med hensyn til gravstedet, overfor kirkegårdsbestyrelsen har erklæret, at han ønsker gravstedet sløjfet og gravstenen fjernet og tilintetgjort.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at den af en gravstedsbruger fremsatte anmodning om gravstedets sløjfning - når ikke andet udtrykkeligt er tilkendegivet over for kirkegårdsbestyrelsen - alene kan anses som udtryk for et ønske om fjernelse af den på gravstedet værende beplantning m.v. og således ikke indebærer en opgivelse af brugsretten til gravstedet. R.R. er herefter

fortsat indehaver af brugsretten til sin afdøde hustrus gravsted, og brugsretten vil ikke uden hans samtykke kunne overdrages til andre.

Da en efterlevende ægtefælle er beføjet til at træffe alle bestemmelser vedrørende vedligeholdelse og udsmykning af den førstafdødes gravsted, er R.R. berettiget til at kræve hustruens gravsten fjernet og tiltetgjort.

Kirkeministeriets skrivelse af 31. januar 1973

(til stiftsøvrigheden over Viborg stift) om at *den i cirkulære af 25. august 1961 omhandlede særlige tilknytning til et sogn, hvor afdødes forældre m. fl. er begravet, gælder, uanset om afdøde begravnes i familiegravstedet eller i et nyt gravsted.*

I et senest med stiftsøvrighedens erklæring af 31. oktober 1972 hertil indsendt andragende har provst N.N. forespurgt, om det beløb af 885 kr. 55 øre, der ifølge den hoslagt tilbagefølgende regning fra A. kirkekantor er afkrævet fru O.O., i anledning af hendes mands, sognepræst P.O.s begravelse på A. kirkegård den 19. juni 1972, er beregnet efter de herom gældende regler.

Det omhandlede beløb fremkommer således:

1. Erhvervelse af gravsted kv.t.H.nr. 114-115	120 kr. 00 øre
2. Udbæring af kranse	15 kr. 00 øre
3. Benyttelse af kirke	30 kr. 00 øre
4. Varme	20 kr. 00 øre
5. Kor	47 kr. 00 øre
6. Medvirken af kordegn	45 kr. 00 øre
7. Medvirken af kirketjener	37 kr. 00 øre
8 Gravkastning m.m.	437 kr. 00 øre
9 Modtagelse og medvirken	60 kr. 00 øre
10. Merværdiafgift	74 kr. 55 øre
	885 kr 55 øre

Ifølge »Vedtægt og Takstregulativ« for A. kirke, der er stadfæstet af stiftsøvrigheden den 15. maj 1965 skal beboere af kommunen ikke betale for benyttelse af kirken og for kirkebetjeningens medvirken ved kirkelige handlinger. Uden for kommunen boende stilles i denne henseende lige med kommunen beboere i de i ministeriets cirkulære af 25. august 1961 angående præsters og kirkebetjentes adgang til at modtage vederlag for kirkelige handlinger nævnte tilfælde af særlig tilknytning til sognet.

Det er for ministeriet oplyst, at sognepræst P.O. ved sin død var bosiddende i B. sogn, samt at hans forældre tidligere er begravet som indensognsboende i et andet gravsted på A. kirkegård.

Menighedsrådet har oplyst, at de under punkterne 2-7 anførte beløb er beregnet efter de for udensognsboende medlemmer af folkekirken uden særlig tilknytning til sognet gældende takster, idet menighedsrådet herved har henvist til, at der efter sammes formening alene foreligger en sådan særlig tilknytning, når liget af en person ønskes begravet i et gravsted, hvori hans forældre, ægtefælle eller børn er begravet som indensognsboende.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse for A. menighedsråd og provst N.N., at ifølge fornævnte cirkulære af 25. august 1961 skal ved begravelse af en person anses at have særlig tilknytning til et sogn, såfremt hans forældre, ægtefælle eller børn er begravet som indensognsboende på sognets kirkegård, og dett gælder uanset om begravelsen finder sted i et gravsted, hvori der

tidligere er begravet medlemmer af hans familie, eller om den finder sted i et nyt gravsted.

I overensstemmelse hermed skal der i det foreliggende tilfælde ikke ydes vederlag for de på den omhandlede regning under punkterne 2-7 anførte ydelser, og regningsbeløbet vil herefter være at nedsætte med 194 kr.

Man skal anmode stiftsøvrigheden om at ville foranledige, at der sker tilbagebetaling af det omhandlede beløb til fru O.O.

Kirkeministeriets skrivelse af 2. marts 1973

(til stiftsøvrigheden over Roskilde stift) om at *der ikke er hjemmel til at yde tilskud af kirkelige ligningsmidler til driften af en til en ikke-selvejende kirke hørende kirkegård.*

I skrivelse af 25. januar 1973 har stiftsøvrigheden forelagt ministeriet en mellem A. sogns menighedsråd og ejeren af A. sogns kirketiende, A. skole og gods, indgået overenskomst, hvorefter menighedsrådet forpligter sig til at yde et årligt tilskud på 50.000 kr. til driften af A. kirkegård.

Ifølge overenskomsten skal tilskuddet forlods anvendes til aflønning af en af menighedsrådet godkendt graver ved kirkegården, der tillige skal være ringer ved A. kirke.

Endvidere forpligter kirketiendeejeren sig til inden 1. oktober 1973 for egen regning at lade opføre en mandskabs- og toiletbygning på kirkegården.

I anledning heraf skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at der ikke er hjemmel til at yde tilskud af kirkelige ligningsmidler til driften af en til en ikke-selvejende kirke hørende kirkegård, og at den foreliggende overenskomst derfor ikke kan godkendes.

Særlig bemærkes, at udgifter til aflønning af graveren og tilvejebringelse af opholdsrum til denne ligesom andre udgifter i forbindelse med kirkegårdens drift og vedligeholdelse påhviler kirketiendeejeren. Dersom stillingen som graver ved kirkegården ønskes forbundet med stillingen som ringer ved kirken, må der derfor ske en deling af lønudgiften mellem menighedsråds-kassen og kirketiendeejeren efter omfanget af det arbejde, der ydes af den pågældende som henholdsvis graver og ringer.

Det bemærkes endvidere, at ifølge lov om vedligeholdelse af kirke og kirkegårde m.v. §15, stk. 1, er ejeren af en ikke-selvejende kirke forpligtet til, når menighedsrådet fremsætter ønske derom, at bekoste opførelsen af et redskabs- og nødtørftshus på kirkegården. Det tilføjes, at forslag til opførelse af bygninger på kirkegården vil være at forelægge stiftsøvrigheden til godkendelse.

Cirkulære af 26. april 1973

om efterindtægt til enker efter kirke- og kirkegårdsfunktionærer, der var ansat i folkekirken med tjenestemandslignende løn. (Til stiftsøvrighederne).

I henhold til §45, stk. 2, i lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken er der den 6. marts 1973 indgået følgende aftale mellem kirkeministeriet og Fællesudvalget for Danmarks Kirketjenerforening og Danmarks Kordegneforening samt Foreningen af danske kirkegårdslederes CO II-sektion.

§1. Enken efter en kirke- eller kirkegårdsfunktionær, der ved sin død oppebar tjenestemandslignende løn, er berettiget til efterindtægt. Tilsvarende ret til efterindtægt har enken efter en afgået kirke- eller kirkegårdsfunktionær der ved sin

død oppebar understøttelse af folkekirken, og som ved ophøret af ansættelsesforholdet i folkekirken var lønnet med tjenestemandslignende løn.

Stk. 2. Rette til efterindtægt bortfalder ved skilsmisse.

Stk. 3. Efterlader kirke- eller kirkegårdsfunktionæren sig ikke enke, men børn under 18 år, er disse berettigede til efterindtægt.

§2. Retten til efterindtægt omfatter et tidsrum af 3 måneder efter dødsfaldet. Efterindtægten udgør for hver måned et beløb svarende til den sidst udbetalte løn med tillæg henholdsvis understøttelse.

Stk. 2. Er kirke- eller kirkegårdsfunktionæren afgået ved døden som umiddelbar følge af tilskadekomst under udførelsen af tjenesten, omfatter retten til efterindtægt 12 måneder.

§3. Afgår en enke, der oppebærer efterindtægt eller er berettiget dertil, ved døden inden efterindtægtsperiodens udløb, tilkommer efterindtægt, som ikke er udbetalt ved dødsfaldet, førstafdødes eventuelle børn under 18 år.

Dette cirkulære bedes bekendtgjort for provstiudvalg og menighedsråd, under hvilke der er ansat kirke- og kirkegårdsfunktionærer med tjenestemandslignende løn.

Opmærksomheden henledes på, at aftalen ikke omfatter organister. Dog kan tilsvarende regler anvendes indtil videre også for denne personalegruppe.

Kirkeministeriets skrivelse af 28. maj 1973

(til fru N.N.) om de *dispositionsberettigedes ret til at træffe bestemmelse om bisættelse i et familiegravsted.*

I et hertil indsendt andragende af 10. november 1972 har De forespurgt, hvorvidt Deres afdøde søster O.O.s ægtefælle, har ret til at modsætte sig, at De og Deres mand til sin tid bisættes i gravsted nr. 20, afdeling A, på X. kirkegård, hvor bl.a. Deres forældre er begravede, og hvortil Deres fornævnte svoger er noteret som dispositionsberettiget i kirkegårdsprotokollen.

Det er over for ministeriet oplyst, at der i gravstedet er plads til begravelse af de af Deres søskende, der ikke har tilkendegivet, at de ønsker at blive bisat andetsteds. Endvidere er det oplyst, at Deres søster O.O. er begravet i Deres svogers familiegravsted på samme kirkegård.

I denne anledning skal men efter stedfunden brevveksling med stiftsøvrigheden over Haderslev stift meddele, at dispositionsretten over gravsted nr. 20, afdeling A, på X. kirkegård, tilkommer Dem, Deres nulevende søskende og - muligvis - Deres svoger i forening, men at Deres svoger efter ministeriets opfattelse ikke er berettiget til at modsætte sig, at De træffer bestemmelse om Deres og deres mands bisættelse i gravstedet, idet dispositionsretten indebærer, at hver af de dispositionsberettigede kan træffe bestemmelse om sin og ægtefællens bisættelse i gravstedet, når dette - som i nærværende tilfælde - kan ske uden at berøve de øvrige medbestemmelsesberettigede, der selv måtte ønske at blive begravet i gravstedet, adgang til at træffe samme bestemmelse for deres vedkommende.

Det bemærkes endvidere, at der i denne henseende ikke kan lægges vægt på, hvem der har betalt for gravstedets fornyelse, eller hvem der i kirkegårdsprotokollen er noteret som gravstedsberettiget.

Det tilføjes, at spørgsmålet vil kunne indbringes for domstolene.

Kirkeministeriets cirkulære af 20. juni 1973

om graveres ansættelse og aflønning m.v.

Efter forhandling med Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, Danmarks Provsteforening og Landsbygraverforeningen for Danmark fastsættes i medfør af §32, stk. 1, i lov om folkekirkens lønningsvæsen m.m. følgende regler for ansættelse og aflønning m.v. af gravere:

KAP. I. CIRKULÆRETS OMRÅDE.

§1. Som gravere anses i nærværende cirkulære de ved folkekirkens mindre kirkegårde ansatte personer, der varetager og i forhold til menighedsrådene er ansvarlige for kirkegårdenes vedligeholdelse, gravfæstelser, m.m. og som ikke omfattes af den for kirkegårdsledere og kirkegårdsassistenter foreskrevne aflønningsform.

Stk. 2. Udenfor bestemmelserne i dette cirkulære falder fast eller løs medhjælp for gravere eller kirkegårdsledere.

KAP. II. ANSÆTTELSE OG AFSKEDIGELSE.

§2. Gravere ansættes og afskediges af menighedsrådet.

§3. Ansættelse finder sted efter opslag. I opslaget skal angives stillingens aflønning, tjenestested og særlige krav, der stilles til ansøgerne.

§4. Menighedsrådet kan opsiges ansættelsesforholdet med følgende varsel:

1 måneds varsel til fratræden ved en måneds udgang i de første 6 måneder efter ansættelsen. 3 måneders varsel til fratræden ved en måneds udgang efter 6 måneders ansættelse. Opsigelsesvarslet forhøjes med 1 måned for hvert 3. ansættelsesår, dog højst til 6 måneder.

Såfremt der ved ansættelsen er truffet skriftlig aftale derom, kan opsigelse fra såvel menighedsrådet som gravers side i de første 3 måneder ske med 14 dages varsel til en hvilken som helst dag.

Stk. 2. Opsigelse efter stk. 1 skal være skriftlig og begrundet.

Stk. 3. Gravere, hvis løn er fastsat efter §§5-8, skal opsiges til fratræden med udgangen af den måned, hvori de fylder 70 år. Menighedsrådet kan dog, når omstændighederne gør det ønskeligt, bestemme, at opsigelse skal udskydes.

Stk. 4. Forinden opsigelse afgives af menighedsrådet, skal der gives graveren lejlighed til at udtale sig.

Stk. 5. Ansættelsesforholdet kan af graveren opsiges med 1 måneds varsel til en måneds udgang. Har ansættelsesforholdet varet i 2 år, forhøjes varslet til 2 måneder.

KAP. III. LØNFASTSÆTTELSE.

§5. Gravere, der omfattes af nærværende cirkulære, aflønnes med en grundløn, der fastsættes i forhold til beskæftigelsesgraden efter nedenstående regler.

Stk. 2. Beskæftigelsesgraden udregnes i point og beregnes som summen af de point, der fastsættes for de enkelte arbejdsopgaver, der påhviler graverne. Den opgøres efter de nedenfor i stk. 4 anførte skalaer på grundlag af arbejdsopgavernes omfang i et basisår.

Stk. 3. Som basisår benyttes kalenderåret 1972. Såfremt dette år ikke er udtryk for fremtidig normal drift, anvendes i stedet et gennemsnit af omfanget af arbejdsydelse i årene 1970, 1971 og 1972.

Stk. 4. De enkelte arbejdsopgaver pointsættes således:

ARBEJDSOPGAVENS ART:

Vedligeholdelse af kirkegården(e).

Kirkegårdens eller kirkegårdenes samlede

størrelse	Antal points
0,2-0,29 ha	5
0,3-0,39 ha	10
0,4-0,49 ha	13
0,5-0,59 ha	16
0,6-0,69 ha	19
0,7-0,79 ha	23
0,8-0,89 ha	26
0,9-0,99 ha	29
1,0-1,09 ha	31
1,1-1,19 ha	33
1,2-1,29 ha	35
1,3-1,39 ha	37
1,4-1,49 ha	39

Vedligeholdelse af gravsteder.

Vedligeholdelsespligten omfatter:

indtil 50 gravpladser	3
51-100 gravpladser	6
1101-150 gravpladser	9
151-200 gravpladser	12
201-250 gravpladser	15
251-300 gravpladser	18
301-350 gravpladser	21
351-400 gravpladser	24
401-450 gravpladser	27
451-500 gravpladser	30
501-550 gravpladser	33
551-600 gravpladser	36

For arbejder (*grandækning, sommerplantning o.a.*) vedrørende gravsteder, for hvilke kirken ikke har overtaget vedligeholdelsespligten, ydes der efter arbejdet omfang 1-3 point.

Nyanlæg eller omlægning af gravsteder.

Antal nyanlagte eller omlagte gravpladser årlig:

indtil 5 gravpladser	1
6-10 gravpladser	2
11-15 gravpladser	3
16-20 gravpladser	4
21-25 gravpladser	5
26-30 gravpladser	6
31-35 gravpladser	7
36-40 gravpladser	8
41-45 gravpladser	9
46-50 gravpladser	10

Gravkastning

Antal nedsættelser årlig:

indtil 5	2
6-10	5
11-15	8
16-20	11
21-25	14
26-30	17
31-35	20
36-40	23
41-45	26
46-50	29

Ringning

Såfremt kirken har *automatisk ringeanlæg* ydes *ikke* points.

For <i>håndringning</i> i sædvanlig foreskrevet omfang	5
For ringning herudover (f.eks. ved dødsfald) ydes yderligere	1

Renholdelse af kirken og medvirken ved gudstjenester.

Antal gudstjenester årlig	renholdelse	medvirken
indtil 20	4	2
21-40	6	4
41-50	8	5
51-60	10	6
61-70	10	7
71 og derover	10	8

Medvirken ved kirkelige handlinger.

Antal kirkelige handlinger (vielser og begravelser) årlig:

indtil 15	1
16-30	2
31-45	3
46 og derover	4

Opvarmning af kirken 1

Stk. 5. Varetager graveren varigt arbejdsopgaver, som ikke nævnt i stk. 4, fastsætter menighedsrådet på grundlag af et skøn over opgavernes omfang og efter forhandling med graveren for disse opgaver et antal points, der tillægges summen af points opgjort efter stk. 4.

Stk. 6. Er graveren ansat ved 2 eller flere kirkegårde, fastsættes grundlønnen på grundlag af det samlede antal points. Antallet af points aflæses i tabellerne, efter at grundlaget først er udregnet ved sammenlægning af kirkegårdenes arealer resp. de enkelte arbejdsopgavers samlede omfang. Der kan efter menighedsrådets (menighedsrådenes) bestemmelse i sådanne tilfælde ydes godtgørelse for udgifter til befordring mellem arbejdsstederne.

Stk. 7. Såfremt graverens arbejdsforpligtelser varigt ændrer sig væsentligt efter det i henhold til stk. 3 anvendte basisår, nyansættes beskæftigelsesgraden på grundlag af beskæftigelsens omfang i det kalenderår, hvor beskæftigelsen efter såvel menighedsrådets som graverens opfattelse bedst svarer til arbejdsforpligtelsernes ændrede omfang.

§6. Har graveren medhjælp på kirkegården til udførelse af opgaver, der er pointansat efter §5, stk. 4, fradrages i det for basisåret opgjorte pointtal et antal point i forhold til antallet af medhjælpstimer i basisåret efter følgende skala:

0-70 medhjælpstimer	0
71-90 medhjælpstimer	3
91-119 medhjælpstimer	4
120-149 medhjælpstimer	5
150-180 medhjælpstimer	6

Stk. 2. Udgør graverens beskæftigelsesgrad over 100 points, undlades fradrag efter stk. 1, såfremt graveren er heltidsbeskæftiget og medhjælpens omfang fastsættes således, at graveren fremdeles er heltidsbeskæftiget.

§7. På grundlag af det beregnede pointtal og graverens ansættelsestid som graver i folkekirken fastsættes **grundlønnen** efter følgende tabel:

Points	Begyndelses- årsløn	Årsløn efter 3 års ansættelse i graverstilling	Årsløn efter 6 års ansættelse i graverstilling
	Minimum Maksimum	Minimum Maksimum	Minimum Maksimum
50-59	17.356-22.031 kr.	18.593-23.502 kr.	18.735-23.664 kr.
60-69	20.662-25.348 -	22.153-27.062 -	22.315-27.255 -
70-79	23.969-28.654 -	25.713-30.612 -	25.906-30.835 -
80-89	27.285-31.971 -	29.273-34.172 -	29.496-34.425 -
90-99	30.591-35.267 -	32.823-37.732 -	33.076-38.005 -
100 og derover	33.908-35.612 -	36.383-38.087 -	36.667-38.371 -

Stk. 2. Stilles der af menighedsrådet krav om, at graveren skal være i besiddelse af faglig uddannelse som gartner, fastsættes grundlønnen efter følgende tabel:

Points	Begyndelses- årsløn	Årsløn efter 3 års ansættelse i graverstilling	Årsløn efter 6 års ansættelse i graverstilling
	Minimum Maksimum	Minimum Maksimum	Minimum Maksimum
50-59	18.671-23.593 kr.	20.013-25.175 kr.	20.165-25.348 kr.
60-69	22.244-27.173 -	23.857-29.019 -	24.015-29.232 -
70-79	25.814-30.744 -	27.701-32.853 -	27.914-33.097 -
80-89	29.395-34.324 -	31.545-36.697 -	31.788-36.971 -
90-99	32.965-37.884 -	35.379-40.541 -	35.652-40.845 -
100 og derover	36.555-38.259 -	39.223-40.926 -	39.527-41.231 -

Stk. 3. Fastsættelsen af grundlønnen inden for de beløbsrammer, minimums- og maksimumslønnen angiver for hver pointgruppe, foretages af menighedsrådet efter forhandling med graveren under hensyn til følgende forhold:

- Det for graverstillingen tabelmæssigt opgjorte pointtals beliggenhed inden for vedkommende pointgruppe i løntabellen.
- Særlige forhold vedrørende den enkelte kirkegård, der påvirker arbejdsbyrden, herunder kirkegårdens jordbundsforhold, anlæg og indhegning samt omfanget af graverens forpligtelser vedrørende regnskabsførelse og andre administrative opgaver vedrørende kirkegården.
- Prisforhold på stedet (stedtillægsområde).

d) Tjeneste på lørdag-søndage og helligdage.

Grundlønnen kan kun fastsættes til et beløb, der er højere end minimumslønnen efter den følgende højere pointgruppe, såfremt graveren har regelmæssig tjeneste lørdag-søndage og helligdage, eller såfremt de under a, b og c nævnte forhold i særlig grad taler herfor.

§8. Til den i henhold til §7 fastsatte grundløn ydes dyrtidstillæg - men ikke stedstillæg - som til tjenestemandslønninger.

§9. Såfremt beskæftigelsesgraden udgør under 50 points, fastsættes lønnen af menighedsrådet som et grundhonorar, hvortil ydes tillæg som til statens honorarer på finansloven (midlertidigt tillæg og almindeligt honorar-tillæg (dyrtidstillæg)).

Stk. 2. Grundhonoraret kan højst andrage 2.900 kr. årligt og afpasses i øvrigt efter beskæftigelsesgraden.

§10. Lønfastsættelse for gravere, skal godkendes af provstiudvalget.

KAP. IV. ANDRE ANSÆTTELSESVILKÅR

§11. Graveren er uberettiget til at oppebære andet vederlag end den løn, der er fastsat efter reglerne i kap. III, for arbejde i kirken eller på kirkegården eller i øvrigt for arbejde, der står i forbindelse med hans ansættelsesforhold. Dette gælder uanset om vederlaget udredes af andre end kirken.

Stk. 2. Graveren kan kun have beskæftigelse ved siden af sin graverstilling, for så vidt og i det omfang beskæftigelsen er forenelig med graverstillingen.

§12. Graveren er berettiget til løn under sygdom og under barsel efter reglerne i lov om dagpenge.

§13. Graveren er berettiget til ferie og feriegodtgørelse efter reglerne i lov om ferie.

§14. Udgifter til medhjælp for graveren betales af kirken.

Stk. 2. Udgifter til anskaffelse af de for graverens tjeneste fornødne maskiner, redskaber, høreværn, regntøj, støvler, arbejdshandsker m.v. betales af kirken.

§15. Graveren har ikke krav på løn under første indkaldelse til aftjening af værnepligt, såvel civil som militær. Under genindkaldelse tilkommer der derimod graveren løn for den måned, i hvilken indkaldelsen finder sted, og for den derpå følgende måned.

Stk. 2. Indkaldelse til aftjening af værnepligt berettiger ikke menighedsrådet til afskedigelse af graveren med andet varsel end det i §4 anførte.

Stk. 3. Graveren er pligtig at underrette menighedsrådet om tidspunktet for indkaldelsen, så snart han har modtaget denne. Undladelse heraf berettiger menighedsrådet til at opsiges graveren uden iagttagelse af opsigelsesvarsel efter §4.

§16. Nærmere bestemmelser om graverens arbejdsforpligtelser og ansættelsesvilkår i øvrigt fastsættes af menighedsrådet efter forhandling med graveren i et regulativ, der godkendes af provstiudvalget.

KAP. V. EFTERINDTÆGT OG UNDERSTØTTELSE.

§17. Ved en gravers død er hans eventuelle enke eller - hvis han ikke efterlader sig

ægtefælle - hans eventuelle børn under 18 år berettiget til efterindtægt, svarende til 3 måneders løn.

§18. Graveren og hans eventuelle ægtefælle og børn er berettiget til understøttelse efter reglerne om ydelse af understøttelse til ikke-pensionssikret personale i statens tjeneste.

KAP. VI. FORHANDLINGSRET.

§19. Hvor det i foranstående bestemmelser er fastsat at menighedsrådets bestemmelse træffes efter forhandling eller erklæring fra graveren, kan graveren lade sig repræsentere af eller give møde sammen med sin faglige organisation.

§20. Nærværende cirkulære træder i kraft straks. De på ikrafttrædelsestidspunktet ansatte gravere overgår til aflønning efter §§5-8 og §9 efter følgende regler:

a. Gravere, der ved ikrafttrædelsen er ansat udelukkende med fast løn:

Indplacering i lønsystemet foretages fra den 1. april 1973 eller fra eventuel senere ansættelsesdato at regne. Dog kan indplaceringen, såfremt den medfører lønnedgang, kun gennemføres med et varsel, svarende til det for opsigelse af ansættelsesforholdet gældende varsel. Varslet må afgives af menighedsrådet uden ophold og skal indeholde meddelelse om, at lønnedgangen vil blive udlignet af et personligt tillæg efter bestemmelsen i §21.

Medfører overgangen til aflønning efter dette cirkulære lønstigning, der incl. dyrtidstillæg overstiger 7 pct. af den forinden indplaceringsdatoen oppebårne løn incl. dyrtidstillæg, forhøjes lønnen pr. indplaceringsdatoen med 7 pct. plus $\frac{1}{4}$ af det overskydende beløb. Pr. 1. oktober 1973, 1. april 1974 og 1. oktober 1974 forhøjes lønnen med lige dele af den resterende del af det overskydende beløb, således at lønnen efter sidstnævnte dato er i overensstemmelse med den løn, der er fastsat for graveren efter løntabellen i §7.

b. Gravere, der helt eller delvis har været vederlagt på anden måde end angivet under a:

Der fastsættes ved aftale mellem graveren og menighedsrådet en ikrafttrædelsesdag, der dog senest må være 1. april 1977. Det tilstræbes, at der som ikrafttrædelsesdag vælges en dag, der er hensigtsmæssig med hensyn til overførsel til menighedsrådet af graverens private virksomhed ved kirkegården.

Indplaceres graveren i henhold hertil i løntabellerne i §7 efter udgangen af 1973 anvendes det på indplaceringstidspunktet forudgående kalenderår som basisår. Såfremt dette år ikke er udtryk for fremtidig normal drift, anvendes i stedet et gennemsnit af omfanget af arbejdsydelse i de forudgående 3 år.

§21. Såfremt den efter foranstående bestemmelser fastsatte løn med dyrtidstillæg er mindre end lønnen (indtægten) med tillæg efter aflønningsformen på det tidspunkt overgangen finder sted, jfr. §20, ydes der graveren et midlertidigt, personligt tillæg til udligning af differencen. Til lønnen efter den hidtidige aflønningsform henregnes også indtægter fra private for arbejde, der er taget i betragtning ved pointansættelsen efter §5.

Stk. 2. Ved fremtidige stigninger i grundlønnen og ved opnåelse af alderstillæg nedsættes det midlertidige personlige tillæg med et beløb, svarende til grundlønsstigningen + 9 pct.

Stk. 3. Ydelse af personligt tillæg efter stk. 1 forudsætter, at graveren påtager sig

mindst samme arbejdsforpligtelse efter overgået til aflønning efter dette cirkulære, som han forinden havde.

§22. Gartneruddannede gravere som er ansat ved cirkulærets ikrafttræden, aflønnes efter §7, stk. 2.

Kirkeministeriets skrivelse af 9. juli 1973

(til advokat M.M.) ang. en i en kirkegårdsvedtægt indeholdt konkurrenceklausul vedrørende gravstedsvedligeholdelse.

I et hertil indsendt andragende har De som advokat for fhv. graver ved A. kirke i Lolland-Falsters stift, N.N. meddelt, at der af A. menighedsråd er anlagt retssag imod Deres klient med henblik på stadfæstelse af et af retten i B. på menighedsrådets begæring nedlagt fogedforbud af 20. oktober 1972 imod, at N.N., som med udgangen af marts måned 1972 er fratrukket stillingen som graver ved nævnte kirke, udfører arbejde med gravstedsvedligeholdelse på A. kirkegård.

De har oplyst, at menighedsrådet påberåber sig bestemmelsen i §37, sidste pkt., i »Tillæg til Kirkegårdsvedtægt for A. Kirkegård«, stadfæstet af Lolland-Falsters stiftsøvrighed den 16. december 1964, hvorefter den ved kirken ansatte graver er forpligtet til ikke at udføre arbejde med gravstedsvedligeholdelse på kirkegården fra det tidspunkt, hvor den pågældende fratrukker stillingen som graver. Menighedsrådet har tillige henvist til, at der i »Regulativ for gravertjenesten ved A. Kirke«, som er underskrevet af Deres klient ved hendes tiltrædelse af stillingen i 1967, bl.a. er indeholdt følgende passus under afsnit F, graverens tjenstlige forhold, stk. 2: »... Han skal ligeledes nøje rette sig efter Kirkegårdsvedtægtens Bestemmelser ...«.

Det fremgår af sagen, at Deres klients standpunkt er, at det omhandlede fogedforbud er uberettiget, idet N.N. gør gældende, at hun under sin ansættelse ved kirken ikke af menighedsrådet var gjort bekendt med kirkegårdsvedtægtens bestemmelser. Endvidere anfører Deres klient, at da hendes ægtefælle, hvem hun efterfulgte som graver ved kirken, i 1944 tiltrådte nævnte stilling, måtte han affinde sig med, at den afgående graver gennem en årrække i vidt omfang påtog sig vedligeholdelse af gravsteder for private.

Under henvisning hertil har De anmodet ministeriet om en udtalelse i sagen, herunder med hensyn til praksis på det omhandlede område uden for Lolland-Falsters stift.

I denne anledning skal man meddele, at det ikke gyldigt kan fastsættes i kirkegårdsvedtægter - eller regulativer for gravere - at den ved en kirkegård ansat graver skal have monopol på vedligeholdelse af gravsteder på kirkegården mod betaling, men at dette ej heller ses at have været tilsigtet med den omhandlede bestemmelse i vedtægtens §37, der alene afskærer en tidligere graver fra at påtage sig vedligeholdelse af gravsteder i konkurrence med en ny graver i tilfælde, hvor vedligeholdelsen ikke er overtaget af kirken.

Når der i en kirkegårdsvedtægt - som i det foreliggende tilfælde - er fastsat en vis takst, for hvilken kirkegården overtager vedligeholdelsen af gravsteder, jfr. §21, stk. 5, i anordning nr. 143 af 20. april 1953 om kirkegårde, vil graveren være afskåret fra at påtage sig vedligeholdelse af gravsteder for private uden om menighedsrådet, medmindre rådet giver tilladelse dertil. Menighedsrådets beslutning i så henseende vil i almindelighed have afgørende betydning for graverens ansættelsesvilkår - herunder lønfastsættelse - i øvrigt.

Et menighedsråd vil have en retlig interesse i ved skifte i graverstillingen at kunne

videreføre de tidligere ansættelsesvilkår. Hvis der ved fastsættelsen af disse har været taget hensyn til, at graveren har ret til uden om menighedsrådet at træffe aftale med private om gravstedsvedligeholdelse, vil de tidligere ansættelsesvilkårs videreførelse ofte være betinget af, at den nye graver er sikret imod konkurrence fra den afgåede graver, der sædvanligvis vil have en flerårig kontrakt med gravstedsejerne. Da den i sagen omhandlede konkurrenceklausul tjener dette formål og ikke synes videregående, end formålet nødvendiggør, samt da den ikke ses at stride imod regler i den kirkelige lovgivning, finder ministeriet for sit vedkommende ikke, at der er grundlag for at tilsidesætte klausulen.

Det bemærkes dog, at konkurrenceklausulen burde have været optaget i ansættelsesaftalen med graveren eller i dennes regulativ og *ikke i kirkegårdsvedtægten*.

Det tilføjes, at ministeriet er underrettet om, at konkurrenceklausuler forekommer i regulativer for gravere uden for Lolland-Falsters stift, men man kan ikke sige noget om, i hvilke omfang sådanne klausuler benyttes. Som det fremgår af sagen, er der ikke i den almindeligt anvendte standardformular til regulativ optaget nogen konkurrenceklausul.

Kirkeministeriets cirkulæreskrivelse af 10. juli 1973

(til stiftsøvrighederne) ang. aflønning af kirkegårdsledere og kirkegårdsassistenter. I tilslutning til cirkulæreskrivelse herfra af 11. februar 1972 om aflønning m.v. af kirkegårdsledere og kirkegårdsassistenter ved folkekirkens kirkegårde fastsættes efter forhandling med Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, Danmarks Provsteforening, Foreningen af Danske kirkegårdslederes CO II-sektion samt Landsbygraverforeningen for Danmark følgende:

1. *Til lønramme 9* henføres kirkegårdsledere ved kirkegårde på normalt ikke under 1,5 ha og med ikke under 20 nedsættelser årlig under forudsætning af, at kirkegårdslederen har det administrative ansvar for kirkegårdens daglige drift, herunder for væsentlige dele af regnskabsførelsen.

Kirkegårdsledere, som ikke opfylder disse betingelser, aflønnes som gravere, jfr. kirkeministeriets cirkulære af 20. juni 1973 om graveres ansættelse og aflønning m.v.

Til lønramme 9 henføres endvidere stillinger som kirkegårdsassistent, for så vidt betingelserne for henførelse til lønramme 17 eller 19 ikke er til stede.

Om fremgangsmåden ved klassificeringen m.v. henvises til cirkulæreskrivelse af 11. februar 1972, afsnit II. I tilfælde, hvor stillingsbeskrivelse er indsendt hertil, og hvor ministeriet skønner, at betingelserne for henførelse til lønramme 9 er til stede, vil der senere fremkomme meddelelse herfra.

Klassificering af stillinger som kirkegårdsleder og kirkegårdsassistent med tjenestemandslignende løn efter lønramme 9 i henhold til foranstående skal finde sted med virkning fra 1. april 1973, såfremt kirkegårdslederen eller kirkegårdsassistenten er ansat udelukkende med fast løn.

Bestemmelserne i afsnit III, IV B og V i cirkulæreskrivelse af 11. februar 1972 finder i øvrigt tilsvarende anvendelse på kirkegårdsledere og assistenter, der lønnes efter lønramme 9.

Ministeriet udbeder sig indberetning om alle stillinger, der henføres til lønramme 9. Man er herfra villig til efter anmodning i det enkelte tilfælde at foretage indplaceringsberegningen.

2. Ministeriet kan, hvor særlige omstændigheder foreligger, godkende, at en stilling

som kirkegårdsleder eller som kirkegårdsassistent henføres til en lønramme, for hvis anvendelse betingelserne i det hele ikke er opfyldt.

Undtagelse fra de almindelige betingelser vil kun kunne forventes gjort i ganske særlige tilfælde og sædvanligvis kun, hvor en enkelt betingelse - f.eks. antallet af kiste- og urnenedsættelser - ikke er påfyldt, og dette på grund af kirkegårdens særlige forhold ikke kan tages som udtryk for stillingens omfang og ansvar.

3. I afsnit I, nr. 1 c, 2 b og 4 b i kirkeministeriets cirkulærskrivelse af 11. februar 1972 ændres »kistenedsættelser« til »kiste- og urnenedsættelser«.

Kirkeministeriets cirkulærskrivelse af 11. juli 1973

(til stiftsøvrighederne) ang. *graverens ansættelse og aflønning*. - Sammenholdes med kirkeministeriets cirkulære af 26. april 1974.

Hoslagt fremsendes nogle eksemplarer af kirkeministeriets cirkulære af 20. juni 1973 om graverens ansættelse og aflønning m.v. I tilslutning til cirkulærets bestemmelser skal man meddele følgende:

Cirkulæret finder anvendelse på de ved folkekirkens kirkegårde ansatte personer, der varetager og i forhold til menighedsrådene er ansvarlige for kirkegårdens vedligeholdelse, gravfæstelser m.m., og som ikke omfattes af den ved kirkeministeriets cirkulærskrivelse af 11. februar 1972 med tillæg af d.d. foreskrevne aflønningsform for kirkegårdsledere og kirkegårdsassistenter.

Cirkulærets bestemmelser er bindende for menighedsråd og graver og skal således anvendes i alle tilfælde, der omfattes af cirkulæret.

Lønfastsættelse for gravere finder fremtidig sted på grundlag af beskæftigelsesgraden opgjort efter reglerne i §§5-6. Som grundlag for opgørelsen fastsættes et basisår, der skal være 1972, såfremt lønfastsættelsen skal finde sted pr. 1. april 1973 eller senere i dette år, jfr. §20 a. I andre tilfælde, jfr. således §20b, anvendes det forud for lønfastsættelsestidspunktet gældende kalenderår som basisår.

Derefter opgøres graverens arbejdsydelse for basisåret, specificeret som angivet i §5, stk. 4, og arbejdsydelse pointsættes som dér angivet. Påhviler der graveren arbejdsopgaver, som ikke er omtalt i §5, stk. 4, skal der af menighedsrådet efter forhandling med graveren fastsættes et antal point for disse opgaver. Som eksempel på sådanne arbejdsopgaver kan nævnes renholdelse af en parkeringsplads, hvis den ikke medregnes under kirkegårdens areal, eller renholdelse af et til en senere kirkegårdsudvidelse erhvervet areal, der ikke endnu er inddraget under kirkegården. Derimod er renholdelse af toiletter på kirkegården taget i betragtning ved fastsættelsen af points for vedligeholdelse af kirkegården. Der gives ej heller særlige points for administrative opgaver, herunder regnskabsførelse for kirkegården, eller for andre af de i §7, stk. 3 b, nævnte særlige forhold. Det må ved pointansættelsen for særlige arbejdsopgaver tilstræbes, at den står i passende forhold til pointansættelsen ifølge §5, stk. 4.

Såfremt det forudgående kalenderår ikke giver et passende udtryk for enkelte af de graveren påhvilede arbejdsopgavers sædvanlige omfang, kan menighedsrådet efter forhandling med graveren beslutte, at der for disse arbejdsopgavers vedkommende skal anvendes et gennemsnit af opgavernes omfang i de forudgående tre kalenderår i stedet for opgørelsen for basisåret, jfr. §5, stk. 3, og §20, sidste stk.

Ved pointansættelsen tages yderligere hensyn til, om ændringer i arbejdsforpligtelserne er indtruffet efter basisåret. Hvis således en kirkegårdsudvidelse er taget i brug efter basisårets udløb, beregnes pointantallet for kirkegårdens vedligeholdelse efter kirkegårdens nuværende størrelse. På tilsvarende måde ydes der ikke points

for ringning, såfremt automatisk ringeanlæg er installeret, uanset om ringningen i basisåret er udført manuelt.

Efter pointansættelsen af de enkelte arbejdsopgaver sammenlægges pointene, og eventuelt fradrag for medhjælp foretages, jfr. §6.

Derpå fastsættes grundlønnen efter reglerne i §7. Er det samlede pointtal eksempelvis opgjort til 68, og er graveren ikke gartnerisk uddannet, fastsættes grundlønnen mindst til 20.662 kr. årlig og højst til 25.348 kr. årlig, såfremt aflønnen **maksimumslønnen**, skal finde sted. Den endelige fastsættelse af grundlønnen inden for de angivne yderpunkter finder sted under hensyntagen til de i §7, stk 3, angivne forhold. I det nævnte eksempel vil den omstændighed, at pointtallet ligger væsentlig over 60, jfr. stk. 3 a, tale for en lønfastsættelse i nærheden af maksimumslønne, såfremt ikke prisforholdene på stedet (stedtillægsområdet) eller andre grunde motiverer nedsættelse i forhold hertil.

Med hensyn til de i §7, stk. 3 b, nævnte særlige forhold bemærkes, at det er forudsat som en almindelig forpligtelse for gravere, at de varetager udskrivelse af regninger til gravstedejere på vedligeholdelsesydelser og fører eventuelt momsregnskab, således at kun administrative opgaver, der går ud herover som f.eks. egentlig og mere omfattende regnskabsførelse for kirkegårdens drift som helhed, kan tages i betragtning efter §7, stk. 3 b.

Det anbefales i alle tilfælde at fastsætte **grundlønnen** - såfremt denne ikke fastsættes til minimumsbeløbet eller til maksimumsbeløbet - til minimumsbeløbet med tillæg af et antal procent heraf. Dette vil lette indplaceringen ved anciennitetsstigning eller ved ikrafttræden af nye løntabeller, idet samme procentvise forhold til minimumslønnen fortsat skal bevares under iøvrigt uændrede forhold.

Bestemmelsen i §5, stk. 6, anvendes på gravere, der er ansat ved flere kirkegårde, uanset om kirkegårdene ligger i samme sogn, pastorat, provsti eller ligningsområde. Ligger kirkegårdene i hver sit ligningsområde, må der træffes aftale mellem menighedsrådene om refusion af en lønandel til den kirkekasse, der foretager lønudbetalingen, beregnet efter den vægt, med hvilken arbejdsopgaverne på de enkelte kirkegårde indgår i pointgrundlaget. Tilsvarende aftale må træffes mellem menighedsrådene om fordeling af udgifter til eventuel befordringsgodtgørelse. Aftaler om udgiftsfordeling skal godkendes af provstiudvalget.

Den for en graver fastsatte beskæftigelsesgrad og indplacering i forhold til minimums- og maksimumslønnen forbliver uændret, og ny pointansættelse skal ikke finde sted, uanset om mindre svingninger i arbejdsopgavernes omfang finder sted i de efter basisåret følgende år. Kun såfremt der indtræder en væsentlig og varig i ændring i arbejdsforpligtelsernes omfang, skal ny grundlønansættelse finde sted, jfr. §5, stk. 7.

Til grundlønnen ydes dyrtidstillæg som til tjenestemandslønninger, for tiden 12 pct. jfr. §8.

For så vidt beskæftigelsesgraden udgør under 50 points, fastsættes lønnen til et grundhonorar, hvortil ydes midlertidigt honorartillæg, for tiden 62 pct., og dyrtidstillæg, for tiden 292,4 pct., jfr. §8.

Fra det tidspunkt, aflønningen efter cirkulærets kapitel II har virkning, er graveren uberettiget til at oppebære andet vederlag for arbejde i kirken eller på kirkegården eller i øvrigt for arbejde, der står i forbindelse med hans ansættelsesforhold. Eventuelle aftaler om vedligeholdelse af gravsteder for private må af graveren fra nævnte tidspunkt overføres til kirken.

Der skal fremtidig af kirken stilles de fornødne redskaber m.v. til rådighed for graveren, jfr. §14, stk. 2. Har graveren selv anskaffet redskaber, bør

menighedsrådet overtage disse til en passende pris.

Det er ved forskellige bestemmelser i cirkulæret fastsat, at forhandling med graveren skal finde sted, forinden menighedsrådets afgørelse træffes. I henhold til §19 kan graveren under disse forhandlinger lade sig repræsentere af eller give møde sammen med sin faglige organisation - i almindelighed Landsbygraverforeningen for Danmark, hvis formand er graver H. Olesen, Nordby, Fanø.

Der må under forhandlinger tilstræbes at opnå enighed, uanset at formel aftale ikke skal indgås. Menighedsrådet bør således ikke, forinden forhandling har fundet sted, binde sig til en bestemt afgørelse. Forhandlingen kan være skriftlig eller mundtlig, og graverens eller hans organisations ønske i så henseende bør normalt være bestemmende for, hvilken form der vælges. Forhandlingen skal gennemføres hurtigst muligt. Anmodning fra graveren eller hans organisation om udsættelse af en forhandling, bør dog imødekommes.

Cirkulæret træder i kraft straks. For de ved cirkulærets ikrafttræden ansatte gravere er der ved §20-22 fastsat særlige overgangsbestemmelser. Herefter sker overgangen til aflønning efter cirkulærets kapitel III til følgende tidspunkter:

1. Gravere, som er ansat udelukkende med fast løn, og som ved overgangen til cirkulærets aflønningsform *ikke går ned i løn*, overgår til aflønning efter cirkulæret fra den 1. april 1973 at regne eller fra en eventuel senere ansættelsesdato.

Medfører overgangen til cirkulærets aflønningsform en lønfremgang på mere end 7 pct. af den hidtidige løn, begrænses lønudbetalingen dog ved følgende beregning:

Ny grundløn (§7)	kr.
+ Dyrtidstillæg (§8)	kr.

Ny bruttoløn	kr.
÷ Htidig bruttoløn + 7 pct.	kr.

Overskydende beløb

Fra 1. april 1973 udbetales ny bruttoløn ÷ $\frac{3}{4}$ »overskydende« beløb.

Fra 1. oktober 1973 udbetales ny bruttoløn ÷ $\frac{1}{2}$ »overskydende« beløb.

Fra 1. april 1974 udbetales ny bruttoløn ÷ $\frac{1}{4}$ »overskydende« beløb.

Fra 1. oktober 1974 udbetales den nye bruttoløn fuldt ud.

Graveren skal opnå de fulde dyrtidsstigninger, overenskomststigninger og anciennitetsstigninger i perioden, idet kun det »overskydende« beløb forbliver uforandret.

2. Gravere, der er ansat udelukkende med fast løn, men som ved overgang til cirkulærets aflønningsform *går ned i løn*, overgår til aflønning efter cirkulæret fra den første i den måned at regne, til hvilken varsel svarende til opsigelsesvarsel tidligst kan gives. Indtægtsnedgangen skal kompenseres med et personligt tillæg.

3. For gravere, der helt eller delvis vederlægges på anden måde end angivet under 1 og 2, fastsættes ved aftale mellem graveren og menighedsrådet en ikrafttrædelsesdag, der senest må være 1. april 1977.

Som nævnt ydes der gravere, der ved overgang til cirkulærets aflønningsform lider indtægtsnedgang, et midlertidigt personligt tillæg til udligning af løn nedgangen, jfr. §21:

Såfremt indtægtsnedgangen skyldes bortfald af vederlag fra private for vedligeholdelse af gravsteder o.a., jfr. cirkulærets §11, må den hidtidige indtægt herved dokumenteres af graveren, f.eks. ved fremlæggelse af skatteattest. Ydelse af midlertidigt personligt tillæg forudsætter, at graveren påtager sig mindst samme arbejdsforpligtelse efter overgangen til den nye aflønningsform, som han have

forinden. Hvis han eksempelvis havde opnået en særlig høj indtægt på grund af ekstraordinær lang tjenestetid, er det en betingelse for ydelse af personligt tillæg, at tjenestetiden ikke afkortes ved ansættelse af medhjælp eller på anden måde. Midlertidige, personlige tillæg nedsættes med fremtidige stigninger i grundlønnen og alderstillægsstigninger med et beløb svarende til stigningen ÷ 9 pct. heraf. Derimod nedsættes tillægget ikke som følge af dyrtidstillægsstigning. Cirkulæret og nærværende skrivelse bedes omdelt til provstiudvalgene og til menighedsråd, under hvilke der er ansat gravere, samt til graverne. Yderligere eksemplarer vil i begrænset omfang kunne rekvireres.

Kirkeministeriets cirkulærskrivelse af 31. juli 1973

(til stiftsøvrighederne) om *etablering af kirkegårdskonsulentordning*.

Med henvisning til tidligere brevveksling angående etablering af en kirkegårdskonsulentordning skal man meddele, at ministeriet er sindet at ansætte en kirkegårdskonsulent i hvert stift, dog således at der ansættes en fælles konsulent for Københavns og Helsingør stifter, bortset fra Bornholm, hvor der vil blive ansat en konsulent med bopæl dér.

Med hensyn til konsulenternes ansættelsesforhold og virke henvises til vedlagte under 25. juli 1973 udfærdigede »Instruks for kirkegårdskonsulenter«. Det i instruksens §6, stk. 1, omhandlede honorar er fastsat til 100 kr. pr. sag. De i §7, stk. 1, omhandlede blanketter til brug ved konsulenternes opgørelse over de dem tilkomende honorarer m.v. tilvejebringes ved kirkeministeriets foranstaltning. Ved finansårets udgang indsendes opgørelserne for det forløbne år til kirkeministeriet til refusion af de udlagte beløb.

Man skal herefter anmode stiftsøvrighederne om at ville fremkomme med instilling om besættelse af de pågældende konsulentstillinger, hvorved bemærkes, at ministeriet må finde det rettest, at stillingerne så vidt muligt besættes med en i stiftet bosat person.

Provstiudvalgene bedes gjort bekendt med ordningens etablering. Man vedlægger med henblik herpå et antal eksemplarer af nærværende skrivelse og instruksen.

Bilag.

Instruks af 25. juli 1973 for kirkegårdskonsulenter.

§1. Kirkegårdskonsulenter ansættes af kirkeministeriet som rådgiver for stiftsøvrighed og provstiudvalg i kirkegårdssager.

Konsulenten skal under udøvelsen af sin virksomhed iagttage de gældende bestemmelser om kirkegårde. Ved sin tiltræden modtager han et eksemplar af disse.

§2. Konsulenten afgiver erklæring, når det begæres af stiftsøvrighed eller provstiudvalg.

Forinden erklæring afgives, foretager konsulenten en undersøgelse på stedet, medmindre sådan undersøgelse efter sagens beskaffenhed ikke skønnes påkrævet. Erklæringen afgives i 2 eksemplarer.

§3. Konsulenten fører en journal over ind- og udgåede skrivelser. Genpart af afgivne erklæringer opbevares i hans arkiv. Ved fratrædelse afleveres journal og arkiv til stiftsøvrigheden.

§4. Af konsulentens stilling som rådgiver for de kirkelige myndigheder følger, at han normalt ikke selv kan påtage sig projektering og udførelse af arbejder på kirkegårde inden for det område, hvor han virker som konsulent. Ønsker et menighedsråd, at en konsulent skal forestå et sådant arbejde, må andragende om godkendelse heraf

gennem provstiuvalget forelægges stiftsøvrigheden, der, når intet taler derimod, kan meddele sådan godkendelse.

§5. Konsulenten skal inden udgangen af den måned, hvori han fylder 70 år, gennem stiftsøvrigheden ansøge kirkeministeriet om fritagelse for hvervet.

Når forholdene måtte gøre det ønskeligt, kan kirkeministeriet dog bringe konsulentens ansættelse til ophør forinden dette tidspunkt.

§6. Konsulenten vederlægges med et af kirkeministeriet fastsat honorar for hver sag, der forelægges ham til erklæring, honoraret udgør samme beløb pr. sag, uanset om den måtte give anledning til flere ekspeditioner, besøg på stedet eller forhandlinger med myndigheder eller andre.

På besigtigelsesrejser modtager konsulenten time- og dagpenge samt tillæg hertil efter de til enhver tid for statens tjenestemænd (gruppe A) gældende regler og desuden godtgørelse for udgift til befordring efter 1. classes jernbanetakst. Hvor jernbane ikke kan benyttes, eller det på grund af afstanden eller andre forhold skønnes hensigtsmæssigt at benytte anden befordring, tilkommer der ham godtgørelse herfor efter de for statens tjenestemænd til enhver tid gældende regler. Endvidere ydes der konsulentens godtgørelse for udgifter til korrespondance, telefon, porto m.m. efter regning.

§7. Ved slutningen af hvert kvartal indsender konsulenten opgørelse i 2 eksemplarer over de ham tilkommende honorarer m.m. til stiftsøvrigheden. Af opgørelsen skal det fremgå, hvilken myndighed, der har rekvireret den enkelte erklæring, og hvornår denne er afgivet. Opgørelsen udfærdiges på blanketter, der udleveres af stiftsøvrigheden.

Efter gennemgang af opgørelsen anviser stiftsøvrigheden konsulenten det ham tilkommende beløb.

Kirkeministeriets skrivelse af 15. august 1973

(til N.N.) om *at det falder uden for kirkeministeriets forretningsområde at tage stilling til straf- og erstatningsansvar i anledning af et påstået hærværk på et gravsted.*

1973 har De anmodet om, at der gøres straf- og erstatningsansvar gældende overfor Deres søskende, der ifølge det af Dem oplyste har forøvet hærværk på Deres gravsted nr. 1026n på A. kirkegård. I denne anledning skal man meddele, at det falder udenfor kirkeministeriets forretningsområde at tage stilling til, om der foreligger grundlag for at gøre strafansvar og erstatningsansvar gældende overfor Deres søskende, idet det tilkommer domstolene at træffe afgørelse herom.

Det tilføjes, at det af A. menighedsråd nedsatte kirkegårdsudvalg i en i sagen afgivet erklæring har udtalt, at samme ikke har fundet nogen anledning til at påtale noget hærværk på ovennævnte gravsted.

Kirkeministeriets skrivelse af 28. august 1973

om, at *tilladelse til at en gift person begravnes i et familiegravsted normalt indbefatter tilladelse til at også dennes efterlevende ægtefælle begravnes i samme gravsted.*

I skrivelse af 18. juni 1973 har De for Deres klient N.N. ansøgt om, at liget af Deres klients stedfader, fhv. revisor O.O., der den 8. februar d.å. er jordfæstet i gravsted afdeling E, nr. 279 på Nordre kirkegård i A., må blive opgravet og gravstedet retableret som det henlå forinden begravelsen.

Det fremgår af sagen, at det pågældende gravsted i 1920 blev erhvervet af Deres klients morfar, der selv blev begravet i gravstedet i 1953, at Deres klients moder blev begravet i gravstedet i 1943, samt at begravelsen af moderens ægtefælle, nævnte O.O., skete på foranledning af moderens børn i ægteskabet med ham, Deres klients halvsøskende, og uden at Deres klient - som anser sig for enedispositionsberettiget med hensyn til gravstedet - havde givet sit samtykke hertil.

I denne anledning skal man efter stedfunden brevveksling med A. begravelsesvæsenen, hvis erklæring af 18. juli 1973 vedlægges i ekstraktafskrift, meddele, at tilladelse til, at en gift person begravnes i et familiegravsted, normalt indbefatter tilladelse til, at også den pågældende ved hans død med ham samlevende ægtefælle begravnes i samme gravsted, jfr. princippet i lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m.v. (lovbekendtgørelse nr. 455 af 23. september 1947) §24, stk. 1. Under hensyn hertil finder ministeriet på det foreliggende grundlag, at det må have sit forblivende ved O.O.s begravelse i gravstedet.

Dispositionsretten med hensyn til gravstedet må efter sædvanlig praksis antages at tilkomme N.N. og dennes 2 halvsøstre i forening, hvorved bemærkes, at det i denne forbindelse er uden betydning, hvem der er i besiddelse af gravfæstebrev, og hvem der rent faktisk drager omsorg for gravstedets vedligeholdelse. Ændringer vedrørende gravstedets anlæg og de på gravstedet værende monumenter kan kun foretages, når der er enighed mellem de dispositionsberettigede herom.

Kirkeministeriets skrivelse af 30. august 1973

(til stiftsøvrigheden over Fyens stift) ang. *ændring af vedtægten for Odense kommunale kirkegårdsforvaltning.*

Den fulde tekst er trykt i: Love og ekspeditioner vedrørende kirkelige forhold 1973-74, side 191-195.

Kirkeministeriets skrivelse af 14. september 1973

(til stiftsøvrigheden over Århus stift) om *at en kirkegårdsbestyrelse er frit stillet med hensyn til, hvem brugsretten til et hjemfaldet gravsted skal overlades til.*

I et med stiftsøvrighedens erklæring af 21. juni 1973 hertil indsendt andragende har inspektøren ved A. kirkegårde forespurgt, om brugsretten til det pr. 31. december 1972 sløjfede gravsted afd. B. nr. 23 på A. østre kirkegård mod den tidligere gravstedsejers protest vil kunne overdrages til dennes 3 søskende.

I denne anledning skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at en kirkegårdsbestyrelse er frit stillet med hensyn til, hvem brugsretten til et hjemfaldet gravsted overlades, og at der således intet vil være til hinder for, at brugsretten til det i sagen omhandlede gravsted overlades til den tidligere gravstedsejers søskende. Det tilføjes, at den på gravstedet værende gravsten bør fjernes, såfremt den tidligere gravstedsejer fremsætter ønsker herom.

Kirkeministeriets skrivelse af 21. september 1973

(til Esbjerg byråd, Kirkegårdsbestyrelsen) ang. *ændring af vedtægten for kirkegårdene og begravelsesvæsenet i Esbjerg.*

Den fulde tekst er trykt i: Love og ekspeditioner vedrørende kirkelige forhold 1973-74, side 220.

Kirkeministeriets cirkulærskrivelse af 21. september 1973
(til stiftsøvrighederne) ang. *fornyelse eller indgåelse af overenskomster mellem menighedsrådene og Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbund vedrørende kirkegårdsarbejdere og kirkegårdsgartnere.*

I forbindelse med skrivelser herfra af 8. december 1972, 6. august og 7. september 1973 angående opsigelse og fornyelse af de mellem menighedsrådene og faglige organisationer indgåede overenskomster om løn- og ansættelsesvilkår for personale i folkekirken skal man efter stedfunden forhandling med økonomi- og budgetministeriet og Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund meddele, at fornyelse af de opsagte overenskomster for perioden 1971-73 mellem menighedsråd og Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund eller forbundets afdelinger kan ske for perioden 1973-75 efter direkte forhandling mellem menighedsrådet og organisationen - forbundet eller afdelingen. Overenskomst for kirkegårdsarbejdere og kirkegårdsgartnere på kirkegårde, hvor overenskomst ikke hidtil har været aftalt, kan for perioden 1973-75 ligeledes indgås af menighedsrådet efter forhandling med organisationen.

Nærværende skrivelse bedes bekendtgjort for provstiudvalgene og menighedsråd, med hvilke Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund har - eller har fremsat ønske om - overenskomst.

Man anmoder om, at der indsendes et eksemplar af alle i overenskomstperioden fornyede eller indgåede overenskomster til ministeriet.

Kirkeministeriets skrivelse af 28. september 1973
(til biskoppen over Viborg stift) om *at den omstændighed, at valgmenighedsmedlemmer efter indførelsen af kildeskatteordningen er fritaget for at betale kirkeskat, ikke har nogen betydning for beregningen af takster for valgmenighedsmedlemmers brug af sognekirke og kirkegård.*

I skrivelse af 19. marts 1973 har De forespurgt, om der som følge af den ved lov nr. 45 af 20. februar 1969 indførte ordning, hvorefter der ved påligning af landskirkeskat og andre kirkelige afgifter ses bort fra medlemmer af valgmenigheder, er sket nogen ændring med hensyn til valgmenighedsmedlemmers betaling for brug af sognekirke og kirkegård.

I anledning heraf skal man meddele, at den nævnte nyordning alene er begrundet i administrative (data-tekniske) hensyn i forbindelse med gennemførelse af kildeskatteordningen, og at der således ikke med nyordningen er tilsigtet nogen ændring med hensyn til, hvorlede valgmenighedsmedlemmer skal stilles ved beregning af takster for brug af kirke og kirkegård.

Det tilføjes, at nyordningen formentlig ikke kan have større praktisk betydning i økonomisk henseende, idet valgmenighedsmedlemmer som følge af den dem tidligere tilkommende fradragsret (lønningslov af 7. juni 1958 §76, stk. 5) antagelig kun har betalt kirkeskat i meget beskedent omfang.

Kirkeministeriets cirkulære af 1. oktober 1973
om *ansættelse i tjenestemandstillinger som kirke- og kirkegårdsfunktionærer og om afskedigelse af sådanne tjenestemænd.*

1. del. Ansættelse. Ansættelsesbeføjelse.

§1. Ved kirkeministeriets bekendtgørelse af d.d. er menighedsrådene bemyndiget til at foretage ansættelse i de med kirkeministeriets godkendelse (jfr. §32, stk. 2, i lov

om folkekirkenes lønningsvæsen m.m.) oprettede tjenestemandstillinger som kirketjener, kordegn, organist, kirkegårdsleder og kirkegårdsassistent. Bemyndigelsen omfatter ansættelse på prøve og varig ansættelse, derimod ikke åremålsansættelse.

Stk. 2. Ansættelsen foretages af menighedsrådet for den menighedsrådsreds, i hvilken tjenestemanden skal gøre tjeneste. Omfatter en stillingsansættelsesområde mere end én menighedsrådsreds, foretages ansættelsen af menighedsrådene i ansættelsesområdet i fællesskab. Beslutning om ansættelsen foretages i et fællesmøde ved fælles afstemning. Ved bestemmelse i menighedsrådenes forretningsorden kan det dog fastsættes, at beslutning om ansættelse træffes af hvert menighedsråd for sig efter forberedelse i et fællesudvalg, eller at et fællesudvalg skal foretage ansættelsen, jfr. herved stk. 3, sidste punkt.

St. 3. På det i stk. 2, 2. pkt., omhandlede fællesmøde træffes tillige beslutning om, hvem der skal være berettiget til at underskrive ansættelsesbrevet og at påse ansættelsesbetingelsernes opfyldelse, jfr. §§3-5. Bestemmelse herom anføres i menighedsrådets forretningsorden, såfremt der optages bestemmelse heri i henhold til stk. 2, 3. pkt.

Stk. 4. Menighedsråds ansættelser i henhold til stk. 1-2 kræver ikke højere myndigheds godkendelse, når bestemmelserne i dette cirkulære er iagttaget.

Opslag.

§2. Ansættelse som tjenestemand sker efter offentligt opslag, medmindre den pågældende ansættes efter forudgående ansættelse på prøve, jfr. §5 i lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken. Endvidere finder ansættelse sted uden opslag ved omdannelse til tjenestemandstilling uden samtidig nybesættelse af en stilling, der hidtil har været besat på tjenestemandslignende vilkår.

Stk. 2. Opslag skal indeholde angivelse af:

- A. stillingsbetegnelse,
- b. ansættelsesområde,
- c. stillingens klassificering (lønramme og særlige tillæg, rådighedstillæg eller lignende), herunder eventuel særlig klassificering under prøveansættelse.
- d. eventuel for stillingen fastsat løkvota,
- e. særlige kvalifikations- og uddannelseskraav, som stilles til ansøgerne, jfr. §4,
- f. særligt stillingsindhold.

Såfremt der til stillingen er knyttet tjenestebolig, skal dette angives.

Alle opslag skal indeholde følgende forbehold:

»Der tages forbehold om udvidelse af stillingens ansættelsesområde i henhold til aftale, der måtte blive indgået med vedkommende Centralorganisation.«

Endvidere skal opslaget indeholde oplysning om ansøgningsfristen (jfr. stk. 3) og om, hvortil ansøgninger skal sendes, samt om, hvor eventuel stillingsbeskrivelse kan rekvireres. Eksempler på opslag anføres i bilag 2. (Udeladt).

Stk. 3. Ansøgningsfristen fastsættes til 3 uger regnet fra den 1. i en måned til den 22. samme måned. Alene rettidigt indkomne ansøgninger kan tages i betragtning ved stillingens besættelse, jfr. stk. 7, sidste pkt.

Stk. 4. Der må ikke i opslag benyttes en formulering, hvorved der skelnes mellem mandlig og kvindelig arbejdskraft for så vidt angår stillinger, der efter deres art kan bestrides af såvel kvinder som mænd.

Stk. 5. Opslag indsendes til Statstidende samt til et eventuelt fagligt organisationsblad (se fortegnelsen i bilag 3 (udeladt)) og bekendtgøres i øvrigt

således, at det kommer til kundskab for den videst mulige kreds af mulige ansøgere til stillingen.

Stk. 6. Efter anmodning meddeles der ansøgere og organisationer, hvis medlemmer er naturlige ansøgere til stillingen, oplysning om ansøgernes navne, jfr. §5, stk. 3, i lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken.

Stk. 7. Hvis ansættelsesmyndigheden, jfr. §1, skønner, at ingen af de ansøgere, der rettidigt har meldt sig til en opslået stilling, er tilstrækkeligt egnet til stillingen, eller at man ved fornyet opslag kan fremskaffe ansøgning fra mere kvalificerede ansøgere, skal stillingen opslås påny. Finder ansættelsesmyndigheden, at ansøgninger, der er indgivet for sent, jfr. stk. 3, bør taget i betragtning, skal stillingen ligeledes opslås påny.

Stk. 8. Fornyet opslag i henhold til stk. 7 skal indeholde tilkendegivelse af, at tidligere indgivne ansøgninger vil blive taget i betragtning, medmindre de tilbagekaldes.

Ansættelsesbetingelser.

§3. Varig ansættelse som tjenestemand kan tidligst ske ved det fyldte 20. år. Bortset herfra bør stemte alderskrav kun stilles, hvor tjenestens udførelse gør det ønskeligt.

Stk. 2. Ingen kan ansættes som tjenestemand uden at have danske indfødsret.

Stk. 3. Ingen kan have varig ansættelse i mere end én tjenestemandssstilling.

§4. Ansættelse som tjenestemand er betinget af, at den pågældende efter sin helbredstilstand er i stand til at bestride tjenesten i den pågældende stilling, jfr. §4 i lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken og ministeriet for statens lønnings- og pensionsvæsens cirkulære af 18. september 1969. Med henblik på afgørelsen heraf skal der forud for enhver ansættelse som tjenestemand - det være sig ansættelse på prøve eller varig ansættelse - ske en helbredsbedømmelse af den ansøger, der af ansættelsesmyndigheden, jfr. §1, ønskes ansat i stillingen. Helbredsbedømmelse kan alene undlades, såfremt ansøgeren overgår umiddelbart fra anden ansættelse - herunder prøveansættelse - som tjenestemand i staten, folkeskolen og folkekirken eller fra ansættelse, som er forbundet med medlemskab af en statsunderstøttet eller statsgaranteret pensionskasse eller en pensionskasse som omhandlet i tjenestemandspensionslovens §4a, stk. 2.

Stk. 2. Ved helbredsbedømmelsen benyttes følgende fremgangsmåde:

Efter at der er truffet beslutning om, hvilken ansøger der skal ansættes, indberettes dette til Nævnet for helbredsbedømmelser i tjenestemandssager, Nikolajgade 26, 1068 København K. Skrivelsen udfærdiges i 2 eksemplarer svarende til den i bilag 4 anførte formular. (udeladt).

Samtidig udleverer ansættelsesmyndigheden vedkommende ansøger en blanket til helbredsattest. Blanketten (Fi 00.11-152) kan rekvireres hos stiftsøvrigheden. Helbredsattesten udfyldes af ansøgeren og dennes læge og indsendes af lægen til Nævnet for helbredsbedømmelser i tjenestemandssager. Attesten skal påføres ansøgerens CPR-nr.

Ansøgeren vil kunne konstitueres i den ledige stilling, indtil helbredsbedømmelsen er afsluttet, jfr. §7, st. 3c, om fastsættelse af ansættelsestidspunktet i tilfælde, hvor udnævnelse må afvente helbredsbedømmelse.

Stk. 3. Ansættelse kan kun finde sted, for så vidt ansættelse tiltrædes af Nævnet for helbredsbedømmelser i tjenestemandssager, og på de betingelser, nævnet stiller, hvorom menighedsrådet vil modtage underretning fra kirkeministeriet. Samtidig

med ansættelsen må ansøgeren underrettes om de af nævnet fastsatte vilkår.

§5. I organiststillinger, der er klassificeret i lønramme 17-23-29, må kun ansættes organister med højeste organisteksamen fra et dansk musikkonservatorium. Organister med anden uddannelse vil dog af kirkeministeriet kunne anerkendes som ansøgere til sådanne stillinger.

Stk. 2. I organiststillinger, der er klassificeret i lønramme 9-14-17 med et særligt tillæg på 1.200 kr., må kun ansættes organister, der mindst har Præliminær Orgelprøve fra et dansk musikkonservatorium. Organister med anden uddannelse vil dog af kirkeministeriet kunne anerkendes som ansøgere til sådanne stillinger.

Stk. 3. Til ansøgere til kordegnestillinger bør stilles krav om realeksamen eller tilsvarende forudsætninger og, for så vidt stillingen er forbundet med hverv som kasserer og regnskabsfører, tillige krav om regnskabsmæssige forudsætninger.

Stk. 4. For at ansættes i stilling som kirkegårdsleder, der er klassificeret i lønramme 20-24-29 eller højere, bør ansøgeren være uddannet som civilhortonom.

Stk. 5. Til ansøgere om andre stillinger som kirkegårdsledere end de i stk. 4 nævnte bør stilles krav om gartneruddannelse og administrative kvalifikationer. Krav om gartneruddannelse bør ligeledes stilles til ansøgere om stillinger som kirkegårdsassistent.

Ansættelse på prøve.

§6. Varig ansættelse som tjenestemand sker efter forudgående ansættelse på prøve. Om undtagelser herfra, om prøvetidens længde samt om konstatering af prøvetidens forløb henvises til kirkeministeriets bekendtgørelse af 20. oktober 1972 om ansættelse som tjenestemand på prøve i folkekirken med senere varig ansættelse for øje, således som denne bekendtgørelse er ændret ved bekendtgørelse af d.d. (Se nedenfor).

Endvidere henvises til kirkeministeriets cirkulære af 20. oktober 1972 om klassificering af kirketjener- og kordegnestillinger under prøvetjeneste.

Stk. 2. Ansættelse på prøve i tjenstemandsstilling kan tidligst ske ved det fyldte 18. år.

Ansættelsesbrev. Ansættelsestidspunkt. Lønberegning.

§7. Ved ansættelse på prøve eller varigt i tjenstemandsstilling udleveres der tjenstemanden et ansættelsesbrev, hvortil formularer er angivet i bilag 6 (udeladt), jfr. i øvrigt §1, stk. 3.

Stk. 2. Ansættelse som tjenestemand sker fra den 1. i en måned, og det må tilstræbes, at ansættelsesbrev foreligger underskrevet før den dato, fra hvilken ansættelsen regnes.

Stk. 3. Ansættelse kan dog finde sted i de nedenfor anførte tilfælde med virkning fra et tidspunkt, der ligger forud for ansættelsesbrevets datering, når den, der ansættes, har varetaget de med stillingen forbundne arbejdsopgaver fra det tidspunkt, fra hvilke ansættelsen regnes:

- a) Ansættelse ifølge ansættelsesbrev, der er underskrevet mellem den 1. og den 15. i en måned, kan ske med virkning fra samme måneds begyndelse.
- b) Ansættelse i en nyoprettet tjenstemandsstilling kan ske med virkning fra det tidspunkt, fra hvilket stillingens oprettelse er godkendt af kirkeministeriet.
- c) Ansættelse, som har afventet resultatet af en bedømmelse fra Nævnet for helbredsbedømmelser i tjenstemandsager, kan ske med virkning fra den 1. i den måned, hvori en indberetning om beslutningen om tjenstemandsansættelser er sket til nævnet, jfr. §4, stk. 2.

§8. Samtidig med, at indberetning om beslutning om tjenestemandsansættelse finder sted til Nævnet for helbredsbedømmelser i tjenestemandssager, jfr. §4, stk. 2, eller - såfremt helbredsbedømmelse ikke skal finde sted - samtidig med ansættelsen, foretages indberetning om den besluttede eller foretagne ansættelse ad sædvanlig tjenstlig vej til kirkeministeriet, der herefter udfærdiger lønberegning for den pågældende. Med indberetningen skal følge den pågældendes ansøgning med bilag samt fødsels- og dåbsattest (fødsels- og navneattest). Endvidere gives oplysning om, hvorvidt - og i så fald fra hvilken dato - konstitution af ansøgeren i stillingen har fundet sted, indtil udnævnelse kan ske, jfr. §4, stk. 2.

2. del. Afsked. Afskedbeføjelse.

§9. *Ansøgt* afsked meddeles en tjenestemandsansat kirke- eller kirkegårdsfunktionær af vedkommende menighedsråd - eller fællesudvalg - som ifølge §1 er befojet til at foretage nyansættelse i stillingen. *Ansøgt* afsked af helbredsgrunde kan dog kun meddeles af kirkeministeren.

Stk. 2. Uansøgt afsked af en varigt ansat tjenestemand kan kun foretages af kirkeministeren, jfr. lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken §26, stk. 2.

Afsked afsked.

§10. Tjenestemænd kan med 3 måneders varsel forlange sig afskediget til udgangen af en måned, jfr. lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken §27.

Stk. 2. Ved ansættelse af en person, der hidtil har været i anden tjenestemandsstilling - varigt eller på prøve - skal han ikke afskediges fra sin hidtidige stilling, og han skal ikke give varsel som anført i stk. 1 for sin fratræden af denne stilling.

Afsked på grund af alder.

§11. Tjenestemandsansatte kirke- og kirkegårdsfunktionærer skal afskediges fra udgangen af den måned, hvori de fylder 70 år. *Stk. 2.* Har en tjenestemand ikke senest 3 måneder forinden det tidspunkt, fra hvilket han efter stk. 1 skal afskediges, indgivet begæring om afsked, skal ansættelsesmyndigheden, jfr. §1, straks give indberetning her om til kirkeministeriet.

Afsked af helbredsårsager og af andre grunde.

§12. Om fremgangsmåden ved afsked af helbredsårsager vil regler senere blive fremsat.

Stk. 2. Skønner ansættelsesmyndigheden, at betingelserne for afsked på grund af disciplinær forseelse eller på grund af tjenstemændens vandel er til stede, må indstilling herom straks indsendes til kirkeministeriet.

Afsked under prøveansættelse.

§13. En tjenestemand, der er ansat på prøve, kan i de første 6 måneder af prøveansættelsen forlange sig afskediget med 14 dages varsel og under den resterende del af prøveansættelsen med 1. måneds varsel, i begge tilfælde til udgangen af en måned.

Stk. 2. I de første 6 måneder af prøveansættelsen kan sådanne tjenestemænd af den myndighed, der efter §1 er bemyndiget til at foretage ansættelse i stillingen, afskediges uden ansøgning med 14 dages varsel og i den resterende del af prøveansættelsen med 3 måneders varsel, i begge tilfælde til udgangen af en måned,

jfr. i øvrigt §5 i kirkeministeriets bekendtgørelse af 20. oktober 1972 om ansættelse som tjenestemand på prøve i folkekirken med senere varig ansættelse for øje, således som ændret ved bekendtgørelse af d.d.

Stk. 3. Forinden afskedigelse efter stk. 2 finder sted, skal der gives tjenestemanden selv og hans centralorganisation skriftlig oplysning om grunden til, at afskedigelse agtes iværksat. Samtidig gives der tjenestemanden og hans centralorganisation adgang til at udtale sig i sagen inden for en frist på 2 uger. Gennemføres afskeden herefter, skal den skriftligt begrundes.

Pensionsfastsættelse.

§14. I forbindelse med afsked af en tjenestemand skal der udleveres tjenestemanden et pensionsskema, hvortil blanket kan rekvireres hos stiftsøvrigheden, med anmodning om senest 1 uge derefter at tilbagelevere skemaet i udfyldt stand vedlagt de i skemaet omtalte attester. Skemaet med attester fremsendes straks til kirkeministeriet, der foranlediger, at der tages stilling til den pågældendes eventuelle pensionsrettigheder.

Ikrafttrædelse.

§15. Nærværende cirkulære træder i kraft straks. Dog foretages ansættelse i allerede opslåede tjenestemandstillinger af kirkeministeren. Varig ansættelse af kirkefunktionærer, der er ansat på prøve af kirkeministeren, foretages af menighedsrådet, såfremt prøvetjenesten udløber efter dette cirkulæres ikrafttræden, og ellers af kirkeministeren.

Kirkeministeriets cirkulærskrivelse af 1. oktober 1973

(til stiftsøvrighederne) ang. *omdannelse af stillinger som kirketjener, kirkegårdsassistent, kirkegårdsleder og organist til tjenestemandstillinger.*

Efter stedfunden forhandling med Landsforeningen af menighedsrådsmedlemmer, folkekirkens tjenestemandorganisationer og økonomi- og budgetministeriet skal man meddele, at kirkeministeriet er villigt til i medfør af §32, stk. 2, i lov om folkekirkens lønningsvæsen m.m. efter indstilling herom fra vedkommende menighedsråd at omdanne stillinger som kirketjener, kirkegårdsassistent, kirkegårdsleder og organist, der nu aflønnes med tjenestemandslignende løn, til tjenestemandstillinger, for så vidt stillingerne efter en konkret skøn over beskæftigelsens omfang og varighed opfylder de i det følgende omtalte almindelige betingelser for tjenestemandstillinger. Under hensyn til de igangværende overvejelser om indførelse af borgerlig pensionering er der fortsat ikke mulighed for oprettelse af tjenestemandstillinger som kordegn.

Det er en betingelse, at stillingen giver kirke- eller kirkegårdsfunktionæren heltidsbeskæftigelse, og at dette også kan antages at være tilfældet på længere sigt. For organiststillinger er det en forudsætning, at de lønnes med en kvota på 50 pct. og derover, samt at kirkeministeriet efter oplysninger om stillingsindholdet og arten og omfanget af organistens eventuelle anden beskæftigelse finder grundlag for tjenestemandsansættelse.

Det er en betingelse for tjenestemandsansættelse af de nuværende ansatte kirke- og kirkegårdsfunktionærer, at de påtager sig forpligtelse til at tåle udvidelse af deres ansættelsesområde i overensstemmelse med en eventuel senere generel ændring af ansættelsesområdet for vedkommende tjenestemandsgruppe.

Endvidere vil ansættelse som tjenestemand være betinget af tilfredsstillende helbredserklæring, og varig ansættelse kan først ske efter prøveansættelse,

medmindre betingelserne for varig ansættelse uden prøveansættelse er til stede, jfr. §3, stk. 5, i kirkeministeriets bekendtgørelse af 20. oktober 1972 om ansættelse som tjenestemand på prøve i folkekirken med senere varig ansættelse for øje.

Man skal anmode stiftsøvrigheden om at foranledige, at provstiudvalgene og menighedsråd, under hvilke der er ansat tjenestemandslignende lønede kirkegårdsfunktionærer som kirketjener, kirkegårdsassistent, kirkegårdsleder og organist, gøres bekendt med nærværende cirkulærskrivelse.

Indstilling om omdannelse af en stilling til tjenestemandsstilling må indeholde oplysning om:

1. Kirkegårdsfunktionærens CPR-nr (Fødsels- og dødsattest vedlægges).
2. Kirkefunktionærens nuværende lønramme og indplaceringen heri med angivelse af tidspunktet for næste alderstillægsstigning samt med specificifikation af eventuelle tillæg (rådighedstillæg, personlige tillæg m.v.) til lønnen.
3. Det nuværende stillingsindhold.
4. Forventede ændringer heri.
5. Funktionærens kvalifikationer samt oplysning om eventuelt etablerede pensionsforsikringsordninger.
6. For kvotalønnede organister gives yderligere oplysning om eventuel anden beskæftigelses art og omfang.
7. En erklæring fra den nuværende funktionær om, at han i tilfælde af tjenestemandsansættelse er indforstået med at tåle udvidelse af sit ansættelsesområde i overensstemmelse med eventuelle senere generelle ændringer i ansættelsesområdet for vedkommende tjenestemandsgroupe.

Indstilling i overensstemmelse med foranstående bedes indsendt, uanset om indstilling om en stillings omdannelse til tjenestemandsstilling tidligere er indsendt hertil.

Såfremt indstillingen imødekommes, vil det påhvile menighedsrådet at træffe foranstaltning til helbredsbedømmelse af kirke- eller kirkegårdsfunktionæren og derefter at ansætte den pågældende i tjenestemandsstillingen, jfr. §1, stk. 1, 2. pkt., i kirkeministeriets cirkulære af d.d. om ansættelse i tjenestemandsstillinger som kirke- og kirkegårdsfunktionær og om afskedigelse af sådanne tjenestemænd. Ved ledighed i stillinger, som omfattes af nærværende skrivelse, bør der tages stilling til spørgsmålet om stillingens omdannelse til en tjenestemandsstilling, forinden stillingsopslag finder sted.

Da den tjenestemandslignende aflønning af organister, der ikke er tjenestemandsansat, af organisationen er søgt ophævet, tages der ved opslag af og ansættelse i organiststillinger på tjenestemandslignende vilkår forbehold om eventuel senere ændring af aflønnings- eller ansættelsesformen. Som eksempel på et opslag med dette forbehold anføres følgende:

Ledig stilling som organist ved

Stillingen, der ikke er en tjenestemandsstilling, aflønnes efter lønramme 17-23-29 med en kvota på 70 pct. Forbehold tages om eventuel senere ændring i aflønnings- eller ansættelsesformen.

Ansøgeren skal have bestået højere organisteksamen ved et dansk musikkonservatorium eller have tilsvarende uddannelse.

Organisten skal være pligtig at afholde kirkekoncerter samt medvirke ved konfirmandundervisningen i et omfang, som fastsættes nærmere i stillingens regulativ, samt varetage ledelse af kor.

Ansøgninger indsendes til menighedsrådet for

.....(Adr.) senest den

Det viste eksempel træder i stedet for det i bilag til cirkulærskrivelse af 16. december 1970 anførte eksempel 4.

Kirkeministeriets skrivelse af 12. oktober 1973

(til fru N.N.) ang. *en strid om inskriptionen på en gravsten.*

Af Deres hertil indsendte andragende af 12. juli 1973 fremgår, at fru O.O., født P., der afgik ved døden den 13. marts 1973, er blevet begravet i et af hendes fader P.P. erhvervet gravsted på Østre kirkegård i A., samt at inskriptionen på gravstenen anfører den pågældende under navnet O.P.

Under henvisning hertil har De som væрге for fru O.O.s to børn anmodet om ministeriets bistand med henblik på ændring af inskriptionen til »O.O., født P.«, idet De herved har henvist til, at børnenes moder indtil sin død bar sin fraskilte ægtefælles slægtsnavn O.

I en til ministeriet afgivet erklæring af 5. september 1973 har P.P. udtalt, at han ikke kan indgå på, at inskriptionen ændres som ønsket.

I denne anledning skal man meddele, at ministeriet ikke har hjemmel til at træffe en for parterne forbindende afgørelse, og at man derfor må have Dem henvist til - såfremt enighed med P.P. ikke kan opnås - eventuelt at søge sagen afgjort ved domstolens mellemkomst.

Efter den anledning sagen dertil giver, bemærkes, at såfremt børnene ved deres væрге ønsker at erhverve brugsret til et andet gravsted, må der ske henvendelse herom til kirkegårdsbestyrelsen, men at der ikke vil kunne forventes meddelt tilladelse til, at moderens lig overføres til et af børnene erhvervet gravsted.

Kirkeministeriets skrivelse af 21. november 1973

(til stiftsøvrigheden over Lolland-Falsters stift) ang. *et tilfælde, hvor en kirkegårdsbestyrelse uden hjemmel har ladet foretage fældning af træer på to gravsteder.*

I den med stiftsøvrighedens erklæring af 15. oktober 1973 hertil tilbagefulgte sag har N.N., besværet sig over, at A. sogns menighedsråd som bestyrelse for A. kirkegård uden varsel har ladet foretage fældning af træer på to på kirkegården beliggende gravsteder, hvori hans hustru forældre og søster er begravet, samt at hans skrivelser til menighedsrådet af 1. og 28. marts 1973 angående dette indgreb i beplantningen på de pågældende gravsteder ikke er blevet besvaret.

Kirkegårdsbestyrelsens formand har i en den 21. september 1973 afgivet redegørelse oplyst, at det skønnedes nødvendigt at fjerne de pågældende træer, da de på grund af deres højde og bredde var til gene for de omliggende gravsteder, at det ikke ansås for muligt at gennemføre en beskæring med tilfredsstillende resultat, samt at det var blevet pålagt den daværende, nu fratrådte graver at underrette gravstedsbrugeren herom.

Provstiudvalget har i sin over sagen afgivne erklæring af 26. september 1973 udtalt, at der ikke er tvivl om, at de store, nu fældede træer virkede generende på de omliggende gravsteder, og at det var nødvendigt, at de blev fjernet. Provstiudvalget har endvidere oplyst, at kirkegårdsbestyrelsen under de foreliggende omstændigheder vil være villig til at afholde udgifterne til fornyelse af beplantning på gravstederne.

I denne anledning skal man meddele til efterretning og videre bekendtgørelse, at ministeriet må beklage, at menighedsrådet har ladet foretage fældning af de omhandlede træer uden den dertil fornødne hjemmel i en af provstiudvalget

stadfæstet synsudsættelse, jfr. §21, stk. 3 i lovbekendtgørelse nr. 455 af 23. september 1947 af lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m.v. og §7, stk. 3 i kgl. anordning nr. 143 af 20. april 1953 om kirkegårde samt §19 stk. 1 i den for kirkegården gældende vedtægt.

Ministeriet må endvidere beklage, at menighedsrådet ikke havde forvisset sig om, at meddelelse om træfældningen var tilgået gravstedsbrugeren, samt at menighedsrådet har undladt at besvare dennes henvendelser.

Ministeriet finder under de foreliggende omstændigheder intet at indvende imod, at de med fornyelse af beplantningen på gravstederne forbundne udgifter afholdes af kirkekassen, såfremt klageren fremsætter ønske herom.

Kirkeministeriets cirkulære af 23. november 1973

om *opsigelsesvarsler m.m. for kirke- og kirkegårdsfunktionærer, der aflønnes med tjenestemandslignende løn.*

I henhold til §45, stk. 2, i lov om tjenestemænd i staten, folkeskolen og folkekirken har kirkeministeriet den 24. oktober 1973 indgået følgende aftale med tjenestemændenes centralorganisationer:

§1. Ved opsigelse af kirke- og kirkegårdsfunktionærer, der ikke er ansat som tjenestemænd, men aflønnes på samme måde, skal der af menighedsrådet gives funktionæren følgende varsel:

- a. Såfremt fratrædelse skal ske i de første 6 måneder efter ansættelse i folkekirken: 1 måneds varsel til den 1. i en måned.
- b. Såfremt fratrædelse skal ske efter 6 måneders ansættelse i folkekirken: 3 måneders varsel til den 1. i en måned.
- c. Opsigelsesvarslet forhøjes med 1 måned for hvert 3. ansættelsesår i folkekirken, dog højst til 6 måneder.

Stk. 2. Er der aftalt en prøvetid - der ikke kan udstrækkes over 3 måneder og kun aftales ved første ansættelse i folkekirken - er opsigelsesvarslet i prøvetiden 14 dage fra begge sider.

Stk. 3. Såfremt der er stillet tjeneste- eller lejebolig til rådighed for kirkefunktionæren, skal opsigelsesvarslet være mindst 3 måneder. Funktionæren har i alle tilfælde ret til at bebo boligen en måned efter tidspunktet for fratrædelsen.

§2. Opsigelse med det ifølge §1 gældende varsel skal af menighedsrådet afgives til fratræden ved udløbet af den måned, hvori den pågældende fylder 70 år. Kun såfremt ganske særlige omstændigheder foreligger, kan opsigelse udskydes en begrænset periode.

§3. Opsigelse fra funktionæren skal, bortset fra opsigelse under en aftalt prøvetid, jfr. §1, stk. 2, afgives med 1 måneds varsel til fratræden ved en måneds udgang. Såfremt ansættelsesforholdet har varet over 1 år, er varslet dog 2 måneder til fratræden ved en måneds udgang.

§4. Opsigelse skal afgives skriftligt og - for så vidt opsigelse afgives af menighedsrådet - indeholde begrundelse for opsigelsen.

Aftalen træder i stedet for de bestemmelser om opsigelsesvarsel m.m., der indeholdes i de pågældende kirkefunktionærers regulativer.

Det bemærkes, at opsigelsesvarslet beregnes på grundlag af vedkommende funktionærs samlede ansættelsestid i folkekirken og ikke blot på grundlag af ansættelsestiden i den stilling, han aktuelt er ansat i.

Nærværende cirkulære bedes bekendtgjort for provstiuvalgene og menighedsråd, under hvilke der er ansat tjenestemandslignende lønnede kirke- og kirkegårdsfunktionærer.

FORENINGEN FOR KIRKEGÅRDSKULTURS FORLAG

Foreningen for Kirkegårdskulturs Forlag, der tidligere har haft adresse sammen med ekspeditionen for Vore Kirkegårde, er blevet flyttet til Horsens, hvor civilhortonom Volmer Rud Nielsen leder det.

Som hidtil leverer forlaget gravstedsprotokoller og gravstedsbreve.

Gravstedsbrevet er fremstillet i nyt oplag, således at det opfylder kravene i henhold til Kirkeministeriets cirkulære af 1977.

Gravstedsbreve og -protokoller bestilles:

Foreningen for Kirkegårdskulturs Forlag
v/ civilhortonom Volmer Rud Nielsen,
Skovglimt 8,
8700 Horsens.

GRAVSTEDSBREV

_____ kirkegård
Gravstedets betegnelse: afdeling _____, række _____, nr. _____, antal gravpladser: _____

På de i kirkegårdens vedlagt angivne vilkår er brugretten til ovennævnte gravsted overdraget til:

Navn _____ Adr. _____

fra _____ til _____ herfor betalt kr. _____ d. _____ 19 _____
fra _____ til _____ herfor betalt kr. _____ d. _____ 19 _____
fra _____ til _____ herfor betalt kr. _____ d. _____ 19 _____
fra _____ til _____ herfor betalt kr. _____ d. _____ 19 _____
fra _____ til _____ herfor betalt kr. _____ d. _____ 19 _____

I gravstedet er jord:
år dato grav nr. navn født

Særlige begrænsninger i brugretten til gravstedet i henhold til kirkegårdsvedtægts bestemmelser:

Såfremt brugretten ikke kun kræves fornyet, eller brugretsens overdragelse til andre kun kan ske med kirkegårdsbestyrelsens samtykke, skal anmærkning herom anføres:

Såfremt gravstedsbrugeren kun ønsker bestemt personer jordet i gravstedet indendør det overtalte fremtid, skal anmærkning herom anføres:

Når jordfæstelse ønskes foretaget i gravstedet, eller dette ønskes fornyet, må gravstedsbrevet medbringes til påtegning.

_____ d. _____
for kirkegårdsbestyrelsen.

Almindelige bestemmelser for gravstedets benyttelse

Erhvervelse

Henvendelse om erhvervelse af brugretten til et gravsted og om nodatætte af kister eller askerne i nye skåve som ældre gravstedes skal rettes til kirkegårdsbestyrelsen eller denses bestyrelse.

På ethvert gravsted skal anvendes et gravstedsbrev indeholdende brugrettens bestemmelser.
Et en person, hvis nærmeste efterlader er umyndlige børn, som på grund af dødsfaldet midlertidigt er uden særlig besvær i et gravsted, der efterleveres i forbindelse med dødsfaldet, har hærernes søværg- og hærernes sølv, hvis de forinden bliver myndige, ret til inden i år efter begravelsen at kræve, at brugretten overføres til hærerne. Den, der havde erhvervet brugretten til gravstedet, har i så fald krav på at få godtgjort sine udgifter til gravstedets erhvervelse og anlægge. Disse udgifter gælder dog ikke, hvis hærerne ikke er over 15 år og har givet deres tilslutning til, at brugretten blev tillagt erhververen.

Gravminde

Hvis kirkegårdsvedtægten fastsætter mål og form for gravmindets udførelse og opstilling, skal kirkegårdsbestyrelsens godkendelse af gravmindet og dets opstilling foreligge, inden det må anbringes på gravstedet. Løstgrav mindet må ikke anbringes gravmindet, som ved dets størrelse eller form vil virke skæmmende for kirkegården, eller hvis indskrift eller udtryk må anses for upassende. *Erpen interesse bør disse forhold i kirkegårds vedtægten, der har fået gravstedet overhældt, inden eventuelt gravminde erhverves.*

Gravmindet skal anbringes mindst 50 cm fra midten af gravstedets baghæk, i dette mellemrum må ingen beplantning eller anden konstruktion foretages.

Undantag til gravmindet skal udføres så forsvaret, at der ikke kan optå fare ved at gravstene i et tilstødende gravsted.

Indhegning

Til indhegning af gravstedet må kun anvendes hække, med mindre andet er hjemlet i kirkegårdsvedtægten. Hækkene skal plantes med de i kirkegårdsbestyrelsen anførte planterarter. Baghæk og sidehæk plantes skiftevis.

De gravstedsbække, som kirkegården ikke særligt vedligeholdelsen af, skal gravstedsbrugeren lade klippes i den i kirkegårdsbestyrelsen angivne højde og bredde, samt iøvrigt efter de retningstegn der angives af kirkegårdsbestyrelsen.

Vedligeholdelse

Gravstedet med dertil hørende gravminde skal vedligeholdes i sømmelig stand alledelt. At det ikke kirkegårdsbestyrelsens skul ender tid er kirkegården ansvarlig. Sker dette ikke, vil gravstedet blive stillet overensstemmende med kirkegårdsvedtægten bestemmelser.

Hvor gravstedets almindelige beplantning ved baghæk og bredde skæmmes at være til ulæppe for andre gravsteder, kan kirkegårdsbestyrelsen forelange disse planter beskåret eller fjernet.

Beskadigelse, forårsaget ved naturbevægelser eller vold, på gravminde, indhegning, beplantning eller andet på gravstedet anbragt, har kirkegården intet ansvar for.

Fornyelse

Brugretten til gravstedet kan i almindelighed fornyes efter udløb med betaling til den i kirkegårdsvedtægten fastsatte takst. Gravstedsbrugeren må inden freløbetsdagen udløb rette henvendelse til kirkegårdsbestyrelsen herom. Sker henvendelse ikke, hjemfaldet gravstedet til kirkegården.

Når brugretten ikke ønskes fornyet, kan gravstedsbrugeren efter indhøvet tilladelse fra kirkegårdsbestyrelsen borttage anbragte gravminde, planter m.m., når fondemødet samtidig fjernes, og gravstedet afleveres i planlagt stand.

Gravstedet kan ikke overdrages til andre uden kirkegårdsbestyrelsens samtykke.

Iøvrigt henvises til de detaljerede bestemmelser i den af stiftsmyndigheden approberede vedtægt for kirkegården.

FORENINGEN FOR KIRKEGÅRDSKULTURS FORLAG
Skovglimt 8, 8700 Horsens

Forside af det nye gravstedsbrev, der er i A4-format.

Bagsiden af det nye gravstedsbrev.